

อภิธรรมมหาวิทยาลัย
ABHIDHAMMA UNIVERSITY
WATRAKHANG DHONBURI THAILAND.

ไตรสรุตังคานี ชุตงค์ ๑๓

สำหรับชั้น อภิธรรมกถิก โท

และสำหรับประชาชนทั่วไป

ฉบับกาญจนานิกเชก จล่องศิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี
ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

รวบรวมโดย

พระศรีคัมภีรญาณ (ถวัลย์ ญาณจารี ป.ธ. ๙ อภิธรรมมหาบัณฑิต)

สำนักวัชรมังโมสิตารามวรมหาวิหาร

กรุงเทพมหานคร

(สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ)

เตรตงุตงคานี ชุตงค้ ๑๓

หลักสูตรยั้น อภิธรรมกถิก โท

และสำหรับประชาชนทัวไป

ฉบับกาญจนานิเชก จลองศิริราชสมบัติ กรบ ๕๐ ปี

ของ พระบาทสมเด็จพะเจ้าอยู่หัว

รวบรวมโดย

พระศรีคัมภีรญาณ (ถวัลย์ ญาณจารี ป.ธ. ๙ อภิธรรมมหาบัณฑิต)

สำนักวัตระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร

กรุงเทพมหานคร

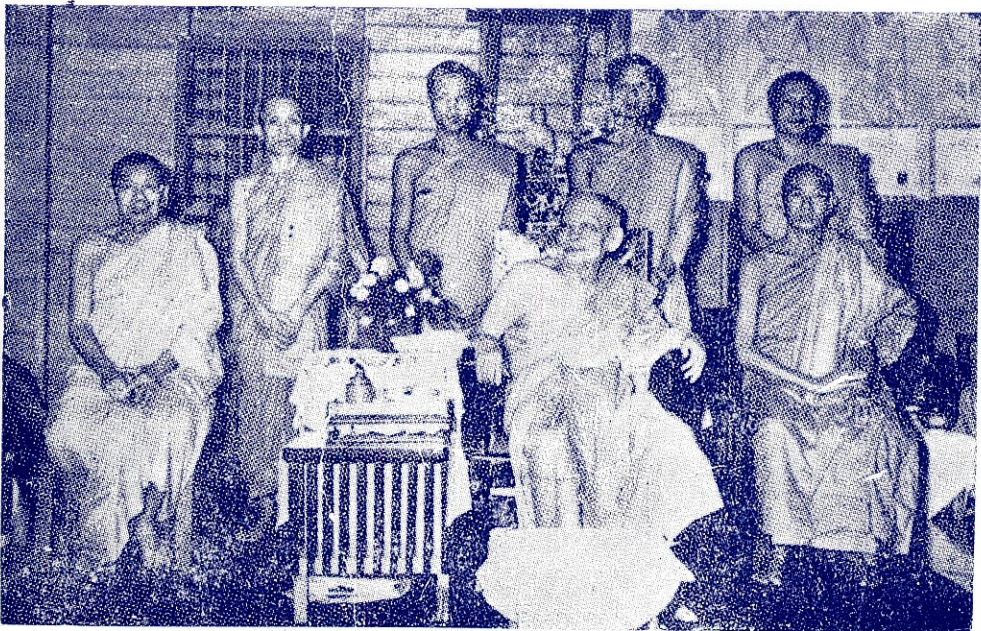
พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๕๐๐ ฉบับ

ราคาเล่มละ ๑๐ บาท

วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๑

(สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ)

ผู้ได้รับปริญญาดุษฎีเป็นอธิการบดีคนแรก ๔ รูป ที่ได้ถ่ายร่วมกับ
พระมหาเถระ ๓ ท่าน เมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๐๘

(แถวหน้า) พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ สมเด็จพระสังฆราช ฉาโณทยมหาเถระ
พระสัทธัมมโชติกะ ฐัมมาจริยะ

(แถวหลัง) พระศรีคัมภีรญาณ พระอธิการประสาท สุปัญฑิโต
พระอาจารย์หวด มงคลโต พระครูธรรมบาล อุกกจิตุโต

รองพระสังฆราชพม่า เยี่ยมภิกษุธรรมมหาวิทยาลัย
วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร

๓๐ มกราคม ๒๕๐๒

คำนำ

เนื่องด้วยหนังสือ ธุดังคานิ ๑๓ เล่มนี้ จัดพิมพ์ขึ้นใหม่เป็นครั้งที่ ๒ ให้ชื่อว่า เป็น ฉบับปฎิภาณจนานิเชก ฉลองศิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าหัวอยู่ ท่านพระรณาดังสัลเลขปฏิบัติเพื่อทำศลให้ประณิตยั้งขึ้น สำหรับภิกษุ สามเณร ภิกษุณี สามเณรี จนถึงพุทธบริษัท ๔ เมื่อปฏิบัติตามหนังสือเล่มนี้ จะทำให้กิเลสตัณหา มานะ ทิฎฐิ ลดลงได้เป็นลำดับ ฉะนั้นข้าพเจ้าหวังว่าเรื่องธุดังคานิ ๑๓ เล่มนี้ จะนำซึ่งประโยชน์อย่างใหญ่หลวง จนถึงได้บันลือโลกุตตรธรรมในที่สุด

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนกุศลผลบุญซึ่งเกิดจากการพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น ให้แก่พระบูรพาจารย์ ตลอดถึงเจ้ากรรมนายเวร เจ้าบุญนายคุณทั้งหลายให้ได้โลกียสุข และโลกุตตรสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ.

พระศรีศักรญาณ

ผู้อำนวยการสอนพระอภิธรรมวัตระฆังโฆสิตาราม

วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๑

เตรสกะ หมวด ๑๓

นมตฤ รตนตตยสุต

เตรสชุตตงคานิ

ชุตงค ๑๓

๑. **ถาม** คำว่า ชุตงค คืออะไร ? ท่านบัญญัติขึ้นเพื่อประโยชน์อะไร ?

ตอบ คำว่า ชุตงคนี้ คือองค์คุณเพื่อสลัดหรือกำจัดกิเลส เป็นวัตรจริยาพิเศษอย่างหนึ่ง ท่านบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นอุบายขัดเกลากิเลส ช่วยส่งเสริมความมักน้อย และสันโดษ ผู้สมาธิจะพึงสมาทานได้ แต่ไม่ได้เป็นข้อบังคับว่า จะต้องปฏิบัติ แล้วแต่จะสมาธิปฏิบัติได้ก็มีคุณ ถึงจะไม่ปฏิบัติก็ไม่มีโทษ การถึงชุตงคนี้ยังมีข้อกำหนดอีกว่า ข้อ “รูกขมูลกัจจ และ อัปโภดาสิกัจจ” คือได้เฉพาะกาลนอกพรรษา เพราะในพรรษาภิกษุต้องถือเสนาสนะอยู่อาศัยอยู่จำพรรษาประจำตามพระวินัยนิยม

๒. **ถาม** ท่านว่าด้วยคำเริ่มต้นของชุตงคว่าอย่างไรบ้าง ?

ตอบ ท่านว่าด้วยคำเริ่มต้นว่าดังนี้คือ

อิทานิ เยหิ อปปีจันตาสนตฺถุจฺจิตาทีหิ กุณฺเหหิ วุตฺตปฺปการสุตฺต สีสฺส
โวทานํ โหติ เต กุณฺเณ สมฺปาเทตฺถ

ณ บัดนี้ เพื่อจะยังคุณทั้งหลาย มีความเป็นผู้มีความปรารถนาน้อย และความเป็นสันโดษ เป็นต้น อันเป็นเหตุผ่องแผ้วแห่งศีล มีระบิลตั้งกล่าวแล้ว ให้ถึงพร้อม

ยสุมา สมาทินุสึเลน โยตินา ชุตงคสมาทานิ กาทพฺพิ

เพราะเหตุที่พระโยคีผู้มีศีลอันสมาทานแล้ว ควรกระทำการสมาทานชุตงคต่อไป

เอวํ หิสฺส อปปีจันตา สนตฺถุจฺจิตา สลฺเลขตา ปวิเวกาปจย วิริยารมฺภ
สุภรตาที คุณสลิลวิภูชาดิत्मลํ สีสฺสจเวย สุปริสุทฺธํ ภวิสฺสตี วุตฺตานิ จ
สมปชฺชิสฺสสนฺติ

ด้วยว่าเมื่อพระโยคีทำได้แบบนี้ ศีลของเรามีมลทินอันล้างแล้วด้วยน้ำ คือคุณ
เป็นต้นว่า

อปปีจนตา มีความมกน้อย ๑

สันตุจिता มีความสันโดษ ๑

สละเลขา ความขัดเกลา ๑

วิเวกา ความสงัด ๑

อปจย ความไม่สังสม ๑

อิริยาอารมภ ปราศจากความเพียร ๑

สภรตา ความเป็นผู้เลี้ยงง่าย ๑

ก็จักเป็นศีลบริสุทธิ์ด้วยดี และข้อวัตรทั้งหลายของเธอ ก็จักสมบูรณ์ไปด้วย

อิติ อนวชชศีลพพต คุณปริสฺสทพพตมาจาโร โปราณ อริยวตฺตเตย
ปติฏฺฐา ย จตฺตสฺส ภาวนา รามตาตฺสจตฺส อริยวตฺส อริคมารโห ภวิสฺสติ

ดังนั้น เธอผู้สมาจารทั้งปวงบริสุทธิ์ด้วยคุณ คือศีลและพรต อันหาโทษมิได้
จักเป็นผู้ชื่อว่าตั้งอยู่ในอริยวงศ์ ๓ ข้อ อันเป็นของเก่า นับว่าควรบัลลูลอริยวงศ์ข้อค้ำบ ๔
กล่าวคือความเป็นผู้มีภavana เป็นที่มายนดี

ตสฺมา ชฺตงฺกคฺคิ อารภิสฺสํ ๑

เหตุนี้ ข้าพเจ้าจะเริ่มพรรณนาชฺตงคฺ

๓. **ถาม** พระผู้มีพระภาคตรัสชฺตงคฺก็ข้อคืออะไรบ้าง ?

ตอบ พระผู้มีพระภาคตรัสชฺตงคฺไว้ ๑๓ ข้อ คือ

ภควตา หิ ปริจฺจตฺตโลกามิสฺสํ กาเย จ ชีวีเต จ อนเปกฺขานํ อนฺโถม-
ปฏิบัติเยว อาราเชตฺตูกามานํ กุลปฺตฺตานํ เทรส ชฺตงฺกานิ อนฺนุญฺจาทานิ ๑

หิ แท้จริง

ชฺตงคฺ ๑๓ ข้อ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงอนุญาตไว้สำหรับกุลบุตรทั้งหลาย
ผู้สละโลกามิขเสียได้ ไม่อาลัยในร่างกายและชีวิตปรารถนาจะยังอนฺโถมปฏิบัติให้สำเร็จ
ถ่ายเดียว

เสวยยถา

รุดงค์ ๑๓ นี้ คืออะไรบ้าง คือ

๑. ปัสสูลิงค์ องค์แห่งภิกษุผู้มีการทรงไว้ซึ่งผ้าบังสุกุลเป็นปกติ
 ๒. เตจวีริงค์ องค์แห่งภิกษุผู้ทรงไว้ซึ่งไตรจีวรเป็นปกติ
 ๓. ปิณฑปาติงค์ องค์แห่งภิกษุผู้มีการเที่ยวไปบิณฑบาตเป็นปกติ
 ๔. สปปทานจาริงค์ องค์แห่งภิกษุผู้มีการเที่ยวไปตามลำดับเรือนเป็นปกติ
 ๕. เอกาสนิงค์ องค์แห่งภิกษุผู้มีการฉัน ณ อาสนะเดียวเป็นปกติ
 ๖. ปตฺตปณฺฑิติงค์ องค์แห่งภิกษุผู้มีอัน คือเอาก้อนข้าวในบาตรเป็นปกติ
 ๗. ขลุปัจฉนาทตฺติงค์ องค์แห่งภิกษุผู้มีอันไม่ฉันปัจฉนาทตตรเป็นปกติ
 ๘. อารณฺณิงค์ องค์แห่งภิกษุผู้มีอันอยู่ในป่าเป็นปกติ
 ๙. รุกขมูลิงค์ องค์แห่งภิกษุผู้มีอันอยู่โคนไม้ปกติ
 ๑๐. อพฺโภกาสิกิงค์ องค์แห่งภิกษุผู้มีอันอยู่ในที่แจ้งเป็นปกติ
 ๑๑. โสสานิงค์ องค์แห่งภิกษุผู้มีอันอยู่ในป่าช้าเป็นปกติ
 ๑๒. ยถาสนฺตติงค์ องค์แห่งภิกษุผู้มีอันอยู่ในเสนาสนะตามที่ท่านจัดให้เป็นปกติ
 ๑๓. เนสขุขิงค์ องค์แห่งภิกษุผู้มีอันอยู่ด้วยความนั้งเป็นปกติ
- ตตฺถ วิณฺยาตพฺโพ วิจิณฺโพบิ

๔. **ถาม** ในรุดงค์เหล่านั้น นักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย พึงทราบโดยอาการก็อย่างคือ
อะไรบ้าง

ตอบ นักปฏิบัติทั้งหลายพึงทราบโดยอาการ ๗ อย่าง คือ

๑. อุตฺถโต โดย วจนตฺถ อรรธแห่งคำ
๒. ลกฺขณาทิหิ โดย ลักขณาที่จตุกกะ
๓. สมหาทานโต โดย การสมทาน
๔. วิธานโต โดย วิธีปฏิบัติ

๕. ปภทโต โดย ประเภท
๖. ภทโต โดย ความแตก
๗. ตสฺส ตสฺसानิสฺสโต โดย อานิสงส์แห่งจุดด้นั้น ๆ

๕. ถาม ให้แสดงธรรมทั้ง ๗ มัจฉัตถะเป็นต้น ของบังสุกุลคังคะรุจฉมาโดยละเอียด

ตอบ ๑. บัณฑิตพึงกระตุนต์

ว่าโดยฉันทะ

ก. รติกาสุสานสงการภุญาที่นี้ ยตล กตลจิ ปัสฺนํ อปริ จิตตดา
อพฺภคคตฏเจิน เตสฺ เตสฺ ปัสฺกุลมิวาทิ ปัสฺกุล

ผ้าใดเป็นดุกกองอยู่ทู่ฝุ่น ในที่นั้น ๆ เพราะอรรถว่าลอยขึ้นไป เหตุตั้งอยู่บนฝุ่น
ในที่สำส่อน มีทางรถ บ่าช้า และกองหยากเยื่อเป็นต้น เหตุนี้ ผ่านจึงได้นามว่า
บังสุกุล

ข. เหว ลทฺธิพพจนสฺส ธารณํ ปัสสฏิกสฺส ธารณํ ปัสสฏิกํ

การทรงไว้ซึ่งผาบางสกุล ม้วนตถ อันได้แล่วอย่างนี้ ช่อว่า บังสกุล

ค. ปัสกัณฐิ สัมมุตตริ ปัสกัณฐิโก

การทรงไว้ซึ่งผ้าบังสุกุลเป็นปกติของภิกษุ^๗นั้น เหตุ^๘นั้น ภิกษุ^๙นั้น ข้อว่า บังสุกุลจะ
ตสฺส อํคํ=ปัสสกลิกํ^{๑๐}

องค์แห่งบงสลึงกะภิกษุณน ชอวา บงสลึงกะ

(ว่าโดยลักษณาทิจตุกก)

สภาพแวดล้อม รุดงกานี รุดงคัง ๑๓ ข้อ มีลักษณะที่จตุกกเป็นอย่างเดียวกัน เช่น

ลักษณะ สมาทานเจตนาอุกฤษณานิ มีเจตนาเป็นไปด้วยอำนาจการสมาทาน

๓ ๖
เบญจกษณะ

รตะ โลกุปปวิฑฐัณรธานี มีกัจฉความละโมภเป็นรต

ปัจจุบัน นิติโลภูปการปัจจุภูณานานี มีภาวคือความหมดความละโมภ
เป็นเครื่องปรากฏ

ปัทมฐาน อปปีจุนดาทีอริยธัมมปทภูจทานิ มีอริยธรรม มีความเป็นผู้
มักน้อย เป็นต้น เป็นเหตุใกล้

วิธีแห่งการสมาทานธุดงค์ทั้ง ๑๓ ข้อ เป็นไปในทำนองเดียวกันหมดทั้ง ๑๓ ข้อ
ส่วนคำสมาทานแต่ละข้อนั้นมีแตกต่างกันออกไปแต่ละธุดงค์ ดังต่อไปนี้

สพฺพทาเนว ธุดงค์คานิ ธุดงค์ทั้ง ๑๓ ข้อ

๑. ธรรมาเน ภควติ ภควโต ว สฺนติเก สสมาทตพฺพนิ เมื่อพระผู้มี
พระภาคเจ้า ยังทรงพระชนม์อยู่ พระโยคีบุคคลควรสมาทานในสำนักของพระพุทธองค์
เท่านั้น

๒. ปรีนิพฺพุเต มหาสวากุสฺส สฺนติเก เมื่อพระพุทธองค์ปรินิพพานแล้ว
พึงสมาทานในสำนักของพระสาวก ๘๐ องค์

๓. ตสฺมี สติ จีณาสวสุส เมื่อพระมหาสาวก ๘๐ องค์นั้น ไม่มีอยู่พึงสมาทาน
ในสำนักของพระมหาชีณาสพ

๔. ตสฺมี อสติ อนาคามิสฺส เมื่อพระมหาชีณาสพนั้นไม่มีอยู่ พึงสมาทาน
ในสำนักของพระอนาคามี

๕. ตสฺมี อสติ สกทาคามิสฺส เมื่อพระอนาคามีนั้นไม่มีอยู่ พึงสมาทาน
ในสำนักของพระสกทาคามี

๖. ตสฺมี อสติ โสตาปนฺนสุส เมื่อพระสกทาคามีนั้นไม่มีอยู่ พึงสมาทาน
ในสำนักของพระโสดาบัน

๗. ตสฺมี อสติ ติปฺปิฏกสุส เมื่อพระโสดาบันนั้นไม่มีอยู่ พึงสมาทานในสำนัก
ของผู้ทรงพระไตรปิฎก

๘. ตสฺมี อสติ ทวิปฺปิฏกสุส เมื่อผู้ทรงพระไตรปิฎกนั้นไม่มีอยู่ พึงสมาทาน
ในสำนักของผู้ทรงไว้ซึ่งทวิปิฎก

๙. ตสฺมี อสติ เอกปฺปิฏกสุส เมื่อผู้ทรงทวิปิฎกนั้นไม่มีอยู่ พึงสมาทานใน
สำนักของผู้ทรงไว้ เอกปิฎก

๑๐. ตสฺมี อสฺติ เอกสฺกตฺติกสฺส เมื่อผู้ทรงเอกปฏิกนั้นไม่มี ฟังสมาทานใน
สำนักผู้ทรงไว้ซึ่งนิกายหนึ่ง

๑๑. ตสฺมี อสฺติ อฏฺฐกถาจริยสฺส เมื่อผู้ทรงไว้ซึ่งนิกายหนึ่ง ฟังสมาทานใน
สำนักของพระอรรถกถาจารย์

๑๒. ตสฺมี อสฺติ ชฺตุตฺถกธรรมสฺส เมื่อพระอรรถกถาจารย์นั้นไม่มีอยู่ ฟังสมาทาน
ในสำนักของผู้ทรงรู้ตถะ

ตสฺมีปี อสฺติ เจตียงคณํ ปริมชฺชิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสิตฺวา สมนฺมา-
สมพุทฺธสฺส สนฺติเก วทนฺเตน วิย สมหาตตพฺพานิ ฯ

แม้เมื่อภิกษุผู้ทรงไว้ซึ่งตถะนั้นไม่มีอยู่ ฟังกวาดลานพระเจดีย์ ฟังนั่งกระโห้ง
แล้ว ฟังกล่าวคำสมาทาน ปาณดั่งกล่าวสมาทาน ในสำนักของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๑๓. อปีจ สยมปี สมหาตฺตํ วฏฺฏติเยว ฯ อีกนัยหนึ่ง จะสมาทานแม้ด้วย
ตนเอง ก็ควรเหมือนกัน

๑๔. เจตียปฺลพเต เจตฺถ เทวภาตฺติกตฺเถรานิ เชฏฺฐกถาตฺต ชฺตุตฺถกอบฺปิ จนฺตยา
วตฺถุ กเถตพฺพิ ฯ ก็ในข้อนี้ ฟังกล่าวเรื่องแห่งพระเถระ ๒ องค์ ฟังนั่ง ในเจกียบรรพต
เฉพาะองค์พี่ เป็นผู้มีความปรารถนาน้อย เพราะรักษารตฺถัค เป็นตัวอย่าง

อปี ตาว สาธารณกถา ฯ นี้คำแถลงที่ทั่วไปในตถะทั้ง ๑๓ ข้อก่อน ฯ

(คำสมาทานบังสุกุลิกังค)

ปัสสุกุลิกงฺคํ ตาว กหปติทานจิวรี ปฏิกฺขิปามิ ปัสสุกุลิกงฺคํ สมหาทิยามิ ตี
อิมสฺส ทฺวิสฺส วาเนสฺส อณฺณตเรน สมหาทินฺนํ โหติ ฯ

เริ่มต้น บังสุกุลิกังคะ ย่อมเป็นอันภิกษุสมาทานด้วยคำ ๒ คำนี้ คำใดคำหนึ่งว่า
กหปติทานจิวรี ปฏิกฺขิปามิ ข้าพเจ้างดฆ่า อันเป็นของคฤหบดีถวาย

ปัสสุสฺสํ สมหาทิยามิ ข้าพเจ้าสมาทานองค์ของภิกษุผู้มีการทรงผ้าบังสุกุล
เป็นปกติ

วิทํ ตาเวตฺถ ฯ นี่เป็นการสมาทานในบังสุกุลิกังคตถะนี้ ก่อน ฯ

(วิธีปฏิบัติในบังสุกุลกัณฑ์ คือ)

เอวี่ สมานินัน ฐตฺถเคน ปน เตน กัณฺษุณฺณ คือผู้มีฐตฺถคณฺธอันสมทาน
แล้วอย่างนี้

เอเตสุ อญฺตรํ จีวรํ กเหตุวา

พึงเอาจีวรชนิดใดชนิดหนึ่งในบรรดาผ้าเหล่านี้ คือ

๑. โสทานิก ผ้าที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า
๒. ปาปณิก ผ้าที่เขาทิ้งอยู่ตามทางเข้าตลาด
๓. รณียโจพะ ผ้าที่เขาทิ้งอยู่ตามตรอก
๔. สักการโจพะ ผ้าที่เขาทิ้งอยู่ในกองหยากเยื่อ
๕. โสตติยะ ผ้าที่เขาใช้เช็ดกรรมลทินแล้วทิ้ง
๖. นหานโจพะ ผ้าที่ผลัดอาบนํ้ามันต์แล้วทิ้ง
๗. ติตถโจพะ ผ้าที่เขาทิ้งอยู่ตามทำนน้ำ
๘. กตปิจจากตะ ผ้าที่เขาทิ้งไปป่าช้ากลับมาแล้วทิ้ง
๙. อักกิททุกม ผ้าที่ถูกไฟไหม้แล้วเขาทิ้ง
๑๐. โคขายิตะ ผ้าที่โคเคี้ยวแล้วเขาทิ้ง
๑๑. อุปจิกขายิตะ ผ้าปลวกกัดแล้วเขาทิ้ง
๑๒. อุณฺทรขายิตะ ผ้าหนูกัดแล้วเขาทิ้ง
๑๓. อนฺตจณินนะ ผ้าขาดริมแล้วเขาทิ้ง
๑๔. ทสจณินนะ ผ้าขาดชายแล้วเขาทิ้ง
๑๕. ธาหญฺชะ ผ้าที่เขาขยเป็นรงแล้วเขาทิ้ง
๑๖. ญฺปจีวระ ผ้าที่เขาห่มจอมปลวกทำพิธีกรรมแล้วเขาทิ้ง
๑๗. สมณจีวระ ผ้าของภิกษุด้วยกัน
๑๘. อาภิสกิกะ ผ้าที่เขาทิ้ง ๆ ไว้ในที่ราชาภิเษก
๑๙. อิทธัมยา ผ้าสำเร็จด้วยฤทธิ์
๒๐. ปันถกะ ผ้าที่ตกอยู่ตามหนทาง ไม่ปรากฏเจ้าของ

๒๑. วาตาทฏะ ผ้าที่ลมหอบไปไม่มีเจ้าของติดตาม
 ๒๒. เทวทัตติยะ ผ้าที่เทวดาทวายเป็น
 ๒๓. สามททีย ผ้าที่คลื่นทะเลซัดขึ้นฝั่ง

ผาเลตวา ทพฺพผลญฺจํ ปหาย อธิฏฺฐจํ นานิ โหวิตฺวา จีวรํ กตฺวา
 โปราณกํ กหปติจีวรํ อปเนตฺวา ปริณุชิตพฺพํ ฯ

แล้วฉันออกทั้งที่ใช้ไม่ได้เสีย เอาแต่ที่ใช้ได้ ชักทำจีวร ฟังเปลื้องจีวรของ
 คฤหบดี อันมีอยู่ก่อนออกแล้ว จึงใช้สอย ฯ

(ประเภทแห่งบังสกุลจีวร)

ยมฺปน สงฺฆสฺส เทมาติ ทินนํ โจพกภิกฺขาย วา จรมาเนหิ ถทฺธิ
 นตํ ปัสฺสูลํ ฯ

ก็ผ้าใดที่เขาถวายด้วยคำว่า เราถวายแก่สงฆ์หรือที่ภิกษุเที่ยวไปเพื่อขอเศษผ้าได้
 แล้วผ้านั้น ไม่ใช่ผ้าบังสกุล ฯ

ยํ วสฺสคฺเคน กาเหตฺวา วา ทิยยนฺติ เสนาสนจีวรํ โหติ นตํ ปัสฺสูลํ
 โน กาเหตฺวา ทินฺนเมว ปัสฺสูลํ ฯ

ผ้าใด ที่จีวรภิกษุภิกษุแจกไว้ โดยส่วนแห่งพรรษา หรือเป็นจีวรสำหรับ
 เสนาสนะ ผ้านั้น ก็ไม่ใช่ผ้าบังสกุล ผ้าที่เป็นผ้าบังสกุล ต้องเป็นผ้าเฉพาะที่ไม่ได้แจก
 ให้ ฯ

ตตฺราปี ยํ ทายเกหิ ภิกฺขุสฺส ปาทมุเล นิภิจิตฺตํ เตน ปน ภิกฺขุณา
 ปัสฺสูลิกสฺส หตฺเถ ฐเปตฺวา ทินนํ ตํ เอกโต สุทฺธิกํ นาม ฯ

แม้ในจำพวกผ้าบังสกุลชนิดนั้น ผ้าใดที่ทายกทั้งหลายมอบถวาย แทบทำของ
 ภิกษุ แต่พระภิกษุรูปนั้น มอบถวายในมือของภิกษุผู้รักษาผ้าบังสกุลรูปองค์ ผ้านั้นชื่อว่า
 บริสุทธิโดยส่วนเดียว ฯ

ยํ ภิกฺขุโน หตฺเถ ฐเปตฺวา ทินนํ เตน ปน ปาทบุคฺค จปิ ตํ ตมฺปิ
 เอกโต สุทฺธิกํ ฯ

ผ้าใดเขามอบถวายในมือของภิกษุ แต่ภิกษุนั้น ตั้งไว้แทบเท้า แม้ผ้านั้นก็ชื่อว่า
บริสุทธฺ์ ฝ่ายเดียว ๆ

ยํ ภิกษุโนปปี ปาทมูละ จปีตํ เตนาปี ตเถว ทินนํ ตํ อุกโต สุทฺธิกํ
ผ้าใด ทายกมอบถวายในที่ใกล้เท้า แม้ของภิกษุ แม้ภิกษุนั้น ถวายเหมือน
อย่างนั้น ผ้านั้นชื่อว่าบริสุทธฺ์ ๒ ฝ่าย

ยํ หตฺเต ฐเปตฺวา ลทฺธิ หตฺเตเยว จปีตํ ตํ อนุกกฺกฺจจิวํ นาม ฯ
ผ้าใดที่ตนได้แล้ว เพราะเขามอบถวายไว้ในมือ แล้วเธอก็วางไว้ในมือเหมือนกัน
ผ้านั้นไม่เป็นจีวรอันอุตกกฤษฎฺ์

อิติ อิมํ ปัสสฏฺถเกทํ ญตฺวา ปัสสฏฺถิเกน จิวํ ปริกฺขุชิตพฺพนติ ฯ

ภิกษุผู้ถือผ้าบังสุกุล เข้าใจผ้าสกุลงเกทํ อย่างนี้แล้วจึงควรใช้จีวรเทอญ

อิทเมตฺถ วิชานํ

นี้เป็นวิธีในปัสสฏฺถิกังคณํ

(ประเภทแห่งบังสุกุลิกังคณฺดงคํ)

อํ ปน ปเกโท ก็ประเภทแห่งรุดงคํจะอธิบายดังต่อไปนี้

ตโย ปัสสฏฺถิกา อุกกฺกฺจ มชฺฌิ โป มุทฺติ ฯ ผู้ถือ ปัสสฏฺถิกังคณฺดงคณํ
ก็มี ๓ จำพวก คือ

๑. อุกกฺกฺจ ผู้ถืออย่างอุตกกฤษฎฺ์

เตสฺส ยสฺสทสฺสจฺจิ อตฺตโน รุจิยา ขนฺติยา ทินนํ สาทิตกฺขณํ รุดงคํ
ภิชฺชติ ฯ

รุดงคํของบังสุกุลิกภิกษุทั้ง ๓ จำพวกนี้ จำพวกใดจำพวกหนึ่งก็ตาม ย่อมแตก
ในขณะที่เรณินดี ผ้าที่พวกคฤหัสถ์ถวายตามความชอบใจพอใจของตน

อยเมตฺถ เกโท

นี้เป็นความแตกในบังสุกุลิกังคณฺดงคณํ

(อานิสฺสแห่งบังสุกุลิกังคณฺดงคํ)

แต่อานิสฺส มีดังต่อไปนี้ คือ

๒. ปจเม อริยเส ปตฺติฐานํ ตงมนนฺยุอริยวงคฺทการบ ๑

๓. อารกข ทุกุขภาโว ไม่ต้องลำบากในการรักษา

๔. อปฺรายนํ วุตฺตํ ^{๗. ๒๕} ไม่เป็นคุณความดีไปเกี่ยวเกาะกับผู้อื่น ^{๗. ๒๕}

๕. โจรยกเยน อภัยตา ไม่มีความกลัวเพราะโจร

๖. ปริโยคตณฺหา อภาโว ไม่มีตัณหาในการบริโภค

๓. สมณสารูปปริกขารตา มีบริกขารเป็นสมณสารูป

๘. อุปปานิเจว สุตถานิ จ ตานิ จ อนวชชานีติ ภควตา สัมมณิ
ปจฺจยตา มีปัจจัยตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าสรรเสริญไว้ว่า เป็นของเล็กน้อยด้วยหาได้ง่าย
ไม่มีโทษด้วย

๕. ปราทิกตา เป็นผู้บำเพ็ญสมาธิ

๑๐. อุปปีจนตาที่นี้ ผลนิปุสสุติ คุณมีความปรารถนาอันน้อยเป็นต้น สำเร็จผล

๑๑. สรรมาปฏิปัตติยา อานุพรุทนี ข้อปฏิบัติที่ตัวต้องเพิ่มพูนขึ้น
๑๒. ปจฺฉินมาย ชนตาย ทิฏฐานุกตือาปาทนนฺติ ทำให้ประชาชนผู้เกิดในภายหลัง ถือเอาเป็นเยี่ยงอย่าง

(คาถาสรรป)

มารเสน วิมาตาย ปัสสกุทธโร ยตี สนนทฐ กวโจ ยุตฺเท จตฺติโย วิ
โสโรติ

ภิกษุสาวรม ทรงผ้าบังสุกุล เพื่อกำจัดมารและเสนามาร ย่อมงาม ดังกษัตริย์
ผู้ทรงสรวมเกราะ แล้วงามสง่าอยู่ในสนามรบจะหนึ่

ปทาย กาสิกาทีนิ วรุตถานิ ชาติติ ยํ โลกกรุณา โก ตํ ปัสสูกํ น ชารเย
 ผ้าบังสุกุลใด แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เป็นครูของชาวโลก ยังทรงละ ผ้าอย่าง
 ดี ๆ มีผ้ากาสี เป็นต้น เสียแล้วมาทรงใช้ผ้าบังสุกุล ใครจะไม่พึงใช้ผ้าบังสุกุลนั้น
 โดยเสด็จเล่า

ตสฺส หิ อตฺตโน ภิกขุ
 ปฏิณฺณํ สมณฺสฺส
 โยคาวจรานุกุลมฺหิ
 ปัสสฺสเล รโต สียาติ

เพราะเหตุนี้แล ภิกษุเมื่อระลึกถึงคำปฏิญญาของตน พึงเป็นผู้ยินดีใน
 ผ้าบังสุกุล อันอนุกุลแก่การบำเพ็ญเพียร เทอญ

อภิปัสสฺสูกุลิกเก สมาทาน วิธานปฺปเกทานิสฺสวณฺณนา

นี้ เป็นการพรรณนาถึงการสมათาน วิธีปฏิบัติ ประเภท ความแตก และ
 อานิสงค์ใน ปัสสูกุลิกังคฺขุดงค์

จบ บังสุกุลิกังคฺขุดงค์

๖. ทถาม ให้แสดงเตจวิริกัณฺคฺขุดงค์โดยพิสดาร โดยชัดเจนด้วย

ตอบ ๒. เตจวิริกัณฺคฺขุดงค์

ว่าโดยอรรถ วจันตถะ

ก. สงฺฆาญฺญิ อุตฺตฺราสํก อุตฺตฺราวาสกสงฺฆาตติจิวฺริ สัลลสมฺมฺสาติ =
 เตจวิริโก การทรงไตรจีวร คือ ผ้าสังฆาญ ๑ ผ้าอุตฺตราสํก ๑ ผ้าอันตราวาสก ๑
 เป็นปกติของภิกษุนั้น เหตุนี้ ภิกษุนั้น ชื่อว่า เตจวิริก

ข. ตสฺส อํกํ เตจวิริกํ

องค์ของเตจวิริกัณคฺภิกษุนั้น ชื่อว่า เตจวิริกัณค

(คำสมათานเตจวิริกัณคฺขุดงค์)

ตทนนฺตรํ ปน เตจวิริกํ จตฺตฺถกจิวฺริ ปฏิภุจิปามิ เตจวิริกํ
 สมาทิยามิ อิมสํ อญฺญตฺรวจเนน สมาทินฺนํ โหติ ฯ

ก็จวิริกัณคอันเป็นลำดับแห่งบังสุกุลิกัณคนี้ เป็นกิจอันพระโยคีสมათานแล้ว
 ด้วยคำ ๒ คำ นี้ คำใดคำหนึ่งว่า จตฺตฺถกจิวฺริ ปฏิภุจิปามิ ข้าพเจ้าหามจีวรผืนที่ ๔
 เตจวิริกัณค สมาทิยามิ ข้าพเจ้าสมათานองค์แห่งภิกษุผู้ถือไตรจีวรเป็นปกติ ดังนี้ ฯ

(วิธีปฏิบัติในเตจิวรังกังครงค์)

เตน ปน เตจิวรเกน จีวรทุสส์ ลกิตวา ยาว อฬาสุกภาเวน กาคู
วา น สกโกติ วิจารณกมมัม วา น ลกติ สุจิอาที่สุวา ยงกิลจि น สมปชชติ
ตาว นิคุจิปีตัพพัม ฯ

ก็ภิกษุผู้ทรงผ้า ๓ ผืนนั้น ได้ผ้าเพื่อจีวรแล้ว ยังไม่อาจเพื่อจะทำได้ เพราะ
ไม่สบายเสียก็ดี หรือไม่ได้วิจารณกรรม (กะ) ก็ดีหรือว่าตุ้มเข็มเป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง
ยังไม่พร้อมมูล ก็ดี ตราบใด ต้องเก็บไว้ตราบนั้น ฯ

นิคุจิตตปจจา โทโส นตถิ

เป็นอันไม่มีโทษ เพราะการเก็บไว้เป็นปัจจัย ฯ

รชิตกาลโต ปน ปญจาย นิคุจิปีตัม น วญฺญติ ฯ

ก็จำเดิมแต่กาลย้อมแล้ว จักเก็บไว้ไม่ควร ฯ

ธุดงค์โจโร นาม โหติ ฯ

เธอจะชื่อว่า เป็นธุดงค์โจร ฯ

อิทมสฺส อิทานัม ฯ

นี้เป็นวิธีแห่งเตจิวรังกังครงค์

(ประเภทแห่งเตจิวรังกังครงค์)

ปเภทโต ปน อยมปี ติวโร โหติ ฯ

แต่ว่าโดยประเภท แม้ผู้ถือเตจิวรังกังครงค์นี้ก็มี ๓ จำพวก ฯ

(ผู้ถืออย่างอุกฤษฏ์)

ตตถ อุกฤษฏเฐน รชนกาเล ปจิมิ อนุตรวาสกัม วา อุตตราสงกัม วา
รชิตวา ตัม นิวาเสตวา อิตริ รชิตัพพัม ฯ

ใน ๓ จำพวกนั้น ท่านผู้ถืออย่างอุกฤษฏ์ ในเวลาจะย้อม พึงย้อมอันตราสก
หรืออุตตราสงกัมก่อนแล้วเอาผ้านั้นหนึ่ง แล้วจึงย้อมผ้านอกนั้น ฯ

ตัม ปารูปิตวา สงฆาญฺญิ รชิตัพพา ฯ

เธอพึงห่มผ้าที่ย้อมแล้วนั้น แล้วจึงย้อมสังฆาญฺญิ ฯ

สงฆาภี ปน นิวาเสตุํ น วญฺญติ

แต่จะนั่งผ้าสังฆาภี ไม่ควร ฯ

อิทมุตส กามนุตเสนาสเน วตฺตํ

วิธีนี้ เป็นธรรมเนียมในเสนาสนะใกล้บ้านสำหรับเต็จริวัตรกะภิกษุ นั้น ฯ

อารญญิกน ปน ทเว เอกโต โหวิตุวา รหิตํ วญฺญติ ฯ

ส่วนภิกษุผู้มีปกติอยู่ป่า จะรวมซักแล้วย้อมที่เดียวกัน ๒ ผืน ก็ควร ฯ

ยถา ปน กลยจิ ทิสฺวา สกโกติ กาสาวํ อากทฺธิตุวา อปริ กาคํ เอว

อาสนนญฺจาเน นิสิติตพฺพํ ฯ

แต่พึงนั่งในที่ใกล้ พอเห็นใคร ๆ เข้าแล้วอาจจะดึงเอาผ้ากาสาจะมากลุมได้

(ผู้ที่ถืออย่างปานกลาง)

มชฺฌิมุตส ปน รชนสตานํ รชนกาสาวํ นาม โหติ ตํ นิวาเสตุวา

วา ปารุปีตุวา วา รชนกมฺมํ กาคํ วญฺญติ ฯ

แต่สำหรับภิกษุผู้ที่ถืออย่างปานกลาง จะนั่งหรือห่มผ้ากาสาจะสำหรับใช้ในเวลาย้อมผ้า แล้วทำการย้อมก็ควร

(ผู้ที่ถืออย่างอ่อน)

มุตฺตสฺส สภากภิกฺขุํ จีวรานิ นิวาเสตุวา วา ปารุปีตุวา วา รชนกมฺมํ

กาคํ วญฺญติ ฯ

ส่วนผู้ที่ถืออย่างอ่อน จะนั่งหรือจะห่มจีวรแห่งภิกษุผู้เป็นเพื่อนกัน ทำการย้อมก็ควร ฯ

ตตฺตรญฺจกปจฺจตฺตรณมฺปิ ตสฺส วญฺญติ ฯ

แม้ผ้าปูนอนอันเป็นของมีอยู่ในเสนาสนะนั้น ก็ควรแก่เธอ ฯ

ปริหริตุํ ปน น วญฺญติ ฯ

แต่เธอจะรักษาไว้ (ใช้เป็นนิจไป) ไม่ควร ฯ

น สภากภิกฺขุํ จีวรมฺปิ อนตฺรนตฺรา ปริกฺขลฺลิตํ วญฺญติ ฯ

แม้จิ๋วของภิกษุเพื่อน ๆ กัน จะใช้จำเจก็ไม่ควร ๆ

เต จีวรภิกษุ ปน จตุตถ์ วฑฒมานัน อัสกาสาวเมว วัณฺณติ ฯ

ส่วนผ้าอังสะ ซึ่งเป็นผ้าตัวที่ ๔ อันเพิ่มขึ้น ใช้สำหรับภิกษุผู้ถือไตรจีวร ฯ

ติ จ โข วิตุถารโต วิทติ ทิมโต ทิหตถเมว วัณฺณติ ฯ

แต่ผ้าอันแล ต้องกว้างคืบ ๑ ยาว ๓ ศอก เท่านั้น จึงจะใช้ได้ ฯ

(การแต่งแห่งไตรจีวรภิกษุ)

อิมสํ ปน ติณฺณมปี จตุตถกจีวรํ สาทิตกขณเมว ชุตํกํ ภิกษุติ ฯ

ก็รูปของภิกษุไตรจีวรทั้ง ๓ ประเภทนี้

จีวรผืนที่ ๔ เกินจีวรทั้ง ๓ ตัว ฯ

ออยเมตถ เกโท

นี้เป็นความแตกต่างในไตรจีวรภิกษุทั้ง ๓ ฯ

(อานิสงค์แห่งไตรจีวรภิกษุ)

อัย ปน อานิสงฺโก แต่อานิสงส์มีอย่างนี้ คือ

๑. เจริญโก ภิกษุ สนฺตุฏฺโฐ โหติ กายปริหาริเกน จีวรเน ภิกษุ
ผู้ถือไตรจีวร ย่อมเป็นผู้สันโดษด้วยพอบริหารกาย

๒. เตนสฺส ปกฺขิโน วีย สมาทาเยว กมนิ เพราะสันตุฏฐภาพของเธอ
นั้น จะถือเอาเฉพาะไตรจีวรไปได้คล้องแคล้วดูจนกพาเอาแต่ปักบินไปฉะนั้น

๓. อปฺปสารถตา เป็นผู้มีคามชวนชวายน้อย

๔. วตฺถสฺสนิธิปริวชฺชนิ ละเว้นการสั่งสมผ้า

๕. สลฺลหุทฺตติตา เป็นผู้มีคามประพัตวิ่องไว

๖. อติเรกจีวรโลฎุปฺพานิ ละเสียได้ ซึ่งความละโมภมากในอติเรกจีวร

๗. กปฺปิเย มตฺตการิตา เป็นผู้ทำพอเหมาะในของที่เป็นกับบิย

๘. สลฺเลทฺตติตา มีความประพัตเคร่งครัด

๙. อปฺปิณฺดาทินิ ผลนินิ ผลติ ผลแห่งความมักน้อยเป็นต้น จะสำเร็จ

แก่เธอ

อิติเอวมาทโย คุณา สมบุพชนตีติ

คุณเป็นต้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ย่อมสำเร็จด้วยประการฉะนี้แล ฯ

(คาถาสรุป)

อติเรกาทถตณฺหํ ปหาย สนนฺธิวิวัชฺชิตํ ธีโร

พระโยคีผู้เป็นนักปราชญ์ ละความอยากในผ้าเหลืองเพื่อ เป็นผู้เว้นขาดจากการ

สังสม

สนฺโตสสุขรสณฺณ เตจฺจิวรรโ ภวติ โยคี

เป็นผู้ได้ขมิรสแห่งความสุข อันเกิดแต่ความสันโดษ เป็นผู้ทรงผ้า ๓ ผืน

ตสฺมา สปัตตจโร ปกฺขีว สจฺจิวโร โยคิวิโร สุขมนุวิจริตฺกามो

จิวนิยเม รดี กยิราติ

เพราะฉะนั้น กลุบุตรผู้ต้องการจะเที่ยวไปสดวก ปานกันกับพระโยคีผู้ประเสริฐ ผู้มีเฉพาะไตรจีวรเท่านั้นเที่ยวไป ดุจดั่งนกมีแต่ปีกบินไปฉะนั้น พึงกระทำความยินดีใน จีวรที่กำหนดไว้เถิด ฯ

อโย เตจฺจิวรรกฺเก สมากาน วิชานปฺปเกท เกทานิสํสวณฺณนา

ตามที่ได้อบายมานี้ เป็นการพรรณาสมาทาน วิถีปฏิบัติ, ประเภท, การแตก และอาณิสส ในไตรจีวรทั้งคะ ฯ

จบ เติจฺจิริกัณฺฑงค์

๗. ทาม ให้อธิบายในปัญทปาทิกัณฺฑงค์พอเป็นข้อปฏิบัติชัดเจน

ตอบ ๓. ปัญทปาทิกัณฺฑงค์

ว่าด้วยวณฺณตละ

ภิกฺขาสงฺฆาตานํ ปน อามิสปีณฺทานํ ปาโตติ ปีณฺทปาโต

ก็การตกแห่งก้อนอำมิษกล่าวคือภิกษานั้นแลชื่อว่า บิณทปาต

ปเรหิ ทินฺนํ ปีณฺทานํ ปาโตติ ปีณฺทปาโต

อีกนัยหนึ่ง การตกลงแห่งก้อนข้าวอันชนเหล่าอื่นให้แล้วนั้นแล ชื่อว่าบิณทปาต

ปเรหิ ทินฺนํ ปิณฺหาณํ ปตฺเต นิปตฺตนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ

มีคำอธิบายว่า การตกลงในบาตแห่งก้อนข้าวที่คนอื่นให้

ตํ ปิณฺหาปาทํ อุณฺเณติ ตํ ตํ กุลํ อุปสํกมฺนฺโต คเวสตีติ ปิณฺหาปาทิโก ฯ

ภิกษุใด แสวงหา คือเข้าไปสู่ตระกูลนั้น ๆ แสวงหาซึ่งบิณฑบาตนั้น เหตุนั้น

ภิกษุนั้น ชื่อว่า ปิณฺหาปาทิก ผู้แสวงหาบิณฑบาต

ปิณฺหาป วา ปติตฺตํ วุตฺตเมตฺตสฺสาติ ปิณฺหาปาทิ ฯ

อีกนัยหนึ่ง การตกไปเพื่อก้อนข้าวเป็นวัตรของภิกษุนั้น เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า

ปิณฺหาปาทิ

ปติตฺตนฺติ จริตฺตํ ฯ

คำว่า ตกไป ในที่นี้ หมายความว่าเที่ยวไป ฯ

ปิณฺหาปาทิเยว ปิณฺหาปาทิโก

ปิณฺหาปาทินั้นเอง ชื่อว่า ปิณฺหาปาทิกะ

ปิณฺหาปาทิกสฺส อํกํ ปิณฺหาปาทิกํ

องค์แห่งภิกษุปิณฺหาปาทิก ชื่อว่า ปิณฺหาปาทิกังคะ

(สมาทานแห่ง ปิณฺหาปาทิกังครุจรงค์)

ปิณฺหาปาทิกํกมฺปิ อติเรกลาภํ ปฏิกฺขิปามิ ปิณฺหาปาทิกํ สมาธิยามิ

อิมสํ อญฺญตรวจนฺนํ สมาทินฺนํ โหติ ฯ

แม้ปิณฺหาปาทิกังคะ ย่อมเป็นอันสมาทานแล้วด้วยคำ ๒ คำ เหล่านี้ คำใดคำหนึ่ง คือ อติเรกลาภํ ปฏิกฺขิปามิ ข้าพเจ้าห้าม อติเรกลาภ ปิณฺหาปาทิกํ สมาธิยามิ ข้าพเจ้าสมาทาน องค์แห่งภิกษุผู้ถือบิณฑบาต ฯ

(วิธีปฏิบัติในปิณฺหาปาทิกังครุจรงค์)

เตน ปน ปิณฺหาปาทิเณน สงฺฆมตฺตํ อุทฺเทสภตฺตํ นิมนฺตํ สลาภตฺตํ ปฏฺยํ อโปสถิกํ ปาฎิปปิกํ อาคนฺตุภตฺตํ คมิกภตฺตํ คิลาณภตฺตํ คิลาณปฏฺจาภตฺตํ วิหารภตฺตํ ชฺวภตฺตํ วารภตฺตฺนฺติ เอตานิ จุทฺทส ภตฺตานินฺ สาทิตฺตฺพพานิ ฯ

ก้อปิณฺหาปาทิกภิกษุนั้น ไม่พึงยินดีภตฺตร ๑๔ อย่าง เหล่านี้ คือ

๑. สงฆ์ภตฺตํ	ภตฺตรที่เขากวายนสงฆ์ทั่วไป
๒. อุทเทสภตฺตํ	ภตฺตรที่เขาเจาะจงถวายเป็นแก้ว
๓. นิมนตน์	ภตฺตรในที่นิมนต์
๔. สลากภตฺตํ	ภตฺตรที่ถวายโดยสลาก
๕. ปกฺขิกํ	ภตฺตรถวายประจำปักษ์
๖. อุโปสถิกํ	ภตฺตรถวายประจำวันอุโบสถ
๗. ปาฏิปทิกํ	ภตฺตรถวายประจำวันปาฏิบพ
๘. อาคนตุภตฺตํ	ภตฺตรถวายเพื่ออาคันตุกะ
๙. คมิกภตฺตํ	ภตฺตรถวายเพื่อภิกษุผู้เตรียมเดินทาง
๑๐. กิลานภตฺตํ	ภตฺตรเพื่อภิกษุผู้อาพาธ
๑๑. กิลานุปฺภจากภตฺตํ	ภตฺตรเพื่ออุปัฏฐากภิกษุอาพาธ
๑๒. วิหารภตฺตํ	ภตฺตรประจำวิหาร
๑๓. ชุรภตฺตํ	ภตฺตรประจำบ้านใกล้วัด
๑๔. วารภตฺตํ	ภตฺตรที่เขาถวายโดยวาร คือ แบ่งเวรกันถวาย

สเจ ปน สงฆ์ภตฺตํ คณฺหาติ อาทิณา นเยน อวตฺวา อมฺหากํ เเคเห
 สงฺโฆ ภิกฺขํ คณฺหาตุ ตุมฺहेปํ ภิกฺขํ คณฺหาติ อตฺวา ทินฺนานิ โหนฺติ ตานิ
 สาทิตฺวํ วัณฺณติ ฯ

ก็ถ้าทายกไม่พูด โดยนับเป็นต้นว่า ขอท่านจงรับสังฆภตฺตร ดังนี้ พูดแต่เพียงว่า
 ขอพระสงฆ์จงรับรักษา ในเรือนของพวกข้าพเจ้า แม้ท่านทั้งหลายก็จงรับรักษา ดังนี้
 ถวายแล้ว จะยินดีภตฺตรเหล่านั้นได้อยู่ ฯ

สงฺฆโต นิรามิสสลากาปี วิหาเร ปกฺกภตฺตมปี วัณฺณติเยวาติ

แม้สลากภตฺตรที่ไร้อามิษ อันจะพึงได้จากสงฆ์ก็ดี หรือภตฺตรที่ทายกปรุงถวายใน
 วิหารก็ดี ย่อมควรแท้ ฯ

อิทมฺสฺส อิทานิ

นี้เป็นวิธีแห่งปิตฺเตปาติภังคฺตฺตํนั้น

(ประเภทแห่งปีฉกปาติกักรุดงค์)

ประเภทโต ปน อยมปี ติวโร โหติ ฯ

แต่ว่าโดยประมาท แม้ปีฉกปาติกักรุดงค์ก็มีจำพวก ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างอุกฤษฏ์)

ตตถ อุกฤษฏโง ปุโรโตปี ปจณโตปี อาหณภิกขมปี กลนหติ ปรทวาร
จตุวา ปตุตํ กลนหนตานุปี โหติ ฯ

ใน ๓ พวกนั้น ผู้ที่ถืออย่าง อุกฤษฏ์ ย่อมรับภักษาที่ทายกนำมาทั้งข้างหน้า
ข้างหลัง ตัวยืนอยู่ประตู่เรือนแห่งผู้อื่น แม้เมื่อทายกเขารับบาตร ก็ให้

ปฏิภมเน อาหริตวา ทินนภิกขมปี กลนหติ ตํทิวสํ ปน นิสํทิตวา
ภิกขํ น กลนหติ ฯ

แต่ในเวลาทีกลับ ทายกนำภักษามาถวาย แม้ตั้งนี้กรับ แต่ครั้นนั่งแล้วไม่รับ
ภักษาเลย ตลอดวันนั้น ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างกลาง)

มชฺฌิโม ตํทิวสํ นิสํทิตวาปี กลนหติ สุวตนาย ปน นาธวาเสติ ฯ
ผู้ที่ถืออย่างปานกลาง แม้นั่งแล้วก็ยังรับ สำหรับวันนั้น แต่ไม่รับเพื่อภักตร
ในวันรุ่งขึ้น ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างอ่อน)

มุตฺตโก สุวตนายปี ปุนทิวสาขปี ภิกขํ อธวาเสติ ฯ
ผู้ที่ถืออย่างอ่อน ย่อมรับภักษาในวันรุ่งขึ้นและวันต่อจากนั้น ก็ได้
เต อุโกปี เสริวิหารสุขํ น ถนนติ
ทั้ง ๒ พวกนั้น ย่อมไม่ได้ความสุขในการอยู่โดยเสรี

อุกฤษฏโงว ถนนติ

ผู้ที่ถืออย่างอุกฤษฏ์เท่านั้น ย่อมได้ ฯ

(เรื่องภิกษุชวนกันไปฟังธรรม)

เอกสุมี กิร คาเม อริยวัโส โหติ ฯ

เล่ากันว่า ในบ้านตำบลหนึ่ง เขามีเทศน์เรื่องอริยวงศ์กัน ฯ

อุกกุฏโจ อิตเร อาห อายามาวัโส ชมมสฺสวณายาติ ฯ

รูปที่ถืออย่างอุกกุฏโจ กล่าวกะ ๒ รูปนอกนี้ว่า พวกเรามาไปเพื่อต้องการจะฟังธรรมกันเถิด ฯ

เตสุ เอโก เอเคนมฺหิ ภนฺเต มนุสฺสเสน นิสีทาปีโตติ อาห ฯ

ในสองรูปนั้น รูปหนึ่งกล่าวว่า กระผมถูกมนุษย์คนหนึ่งนิมนต์ให้นั่งคอยเสียแล้วขอรับ ฯ

อปโร มยาปี ภนฺเต สุวตฺตนาเย เอกสฺส ภิกฺขุ อธิวาสิตาติ ฯ

อีกรูปหนึ่ง พูดว่า แม้ผมก็รับภักษาของมนุษย์ผู้หนึ่ง เพื่อบริโภคในวันพรุ่งนี้เสียแล้ว ขอรับ ฯ

เอวํ เต อุโก ปริหีนา ฯ

ทั้ง ๒ รูปนั้น เสื่อมแล้ว ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อิตโร ปาโถว ปิณฺฑทาย จริตฺวา คนฺตฺวา ชมฺมรตฺติ ปฏิสฺสเวเทสิ ฯ

ส่วนรูปที่ถืออย่างอุกกุฏโจ เทียวไปบิณฑบาตแต่เช้าตรู่ ย่อมได้เสวยรสแห่งพระธรรม ฯ

(การแตกแห่งปัทมปาตีกังคะชุดงค์)

อิมสฺมึนฺ ตินฺณมฺปิ สงฺมกฺคตาทีอติเรกกลากิ ฐาติตฺถกฺขณฺเวย ชุดงฺกัภิชฺชติ ฯ

ก็ชุดงค์ของปัทมปาตีกภิกษุทั้ง ๓ พวกเหล่านั้น ย่อมแตกในขณะที่ตนยินดีอติเรกกลากิ มีสังฆภัตต์เป็นต้น ฯ

ออยเมตฺถก เกโท ฯ

นี่เป็นความแตกในปัทมปาตีกังคะชุดงค์

(อานิสงส์แห่งปัทมปาตีกังคะรุดงค์)

อัย ปณ อานิสโส ส่วนอานิสงส์มีดังต่อไปนี้ คือ

๑. ปิณฑิยาโลปโกชนํ นิสสัย ปพพชชาติ วจนโต นิสสัยานุรูป
ปฏิบัติตีสพภาโว เพราะบาลีว่า การถือบวชต้องอาศัยโกชนะคือก่อนเข้าบวชจะพึง
ได้ด้วยปลีแข้งดังนี้ เป็นอันมีความปฏิบัติอันสมควรแก่นิสสัย

๒. ทูติเย อริยวิเส ปติฏฺฐาณํ เป็นการตั้งอยู่ในอริยวงศ์ข้อที่ ๒

๓. อปรายตฺต วุตติตา มีความประพฤตินิยั่ยากด้วยบุคคลอื่น

๔. อปปานิ เจว สุตถานิ จ ตานิ จ อนวชชานีติ ภควตา สัมมุต
ปัจจยตา เป็นผู้มั่งมีปัจจัย ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสรรเสริญไว้ว่า วัตถุเหล่านั้นน้อยด้วย
หาได้ง่ายด้วยไม่มีโทษด้วย ดังนี้

๕. โกสชชนิมมถนตา มีการยั้งความเกียจคร้าน

๖. ปริสุทฺธชาชีวตา มีอาชีพบริสุทธิ์

๗. เสจฺยปฏิบัติปฺรณํ การบำเพ็ญข้อปฏิบัติของพระเสกขบุคคล

๘. อปรโปสิตา ความเป็นผู้เลี้ยงตัวเอง โดยไม่ต้องอาศัยผู้อื่น

๙. ปราณุกุหลกิริยา เป็นการทำการอนุเคราะห์แก่บุคคลอื่น

๑๐. มานปฺปหานํ เป็นการละความเย่อหยิ่ง

๑๑. รสตณฺหานิวารณํ เป็นการบันเทิงความอยากในรส

๑๒. กณโกชนปรมฺปรโกชนจาริตตสิกขาปเทหิ อนาปฺตฺกิตา ไม่ต้อง
อาบัติเพราะคณะโกชนสิกขาบท เพราะปรับประโกชนสิกขาบท และจาริตตสิกขาบท

๑๓. อปฺปิจฺจตาทีนํ อนุโลมวุตติตา ความเป็นผู้ประพฤติอนุโลมตามคุณ
มีความปรารถนาน้อยเป็นต้น

๑๔. สมฺมาปฏิบัติพฺรหฺมํ เป็นการยังความปฏิบัติชอบให้คงงาม

๑๕. ปจฺจนิมาชนตานกมฺปนฺนติ เป็นการอนุเคราะห์หมู่ชนในภายหลัง ดังนี้

(คาถาสรูป)

ปิ่นทียาโลปสนุญโจ

อปรายตต ชีวโก

ปิ่นอาหารโลลุปโป

โหติ จาตุททิสโย ยติ

นักพรตผู้สันโดษ ในก้อนข้าวอันจะพึงได้ด้วยปิ่นแข่ง มีอาชีพไม่ยุ่งด้วย ผู้นั้น
ละความละโมภมากในอาหารได้แล้วเป็นผู้เที่ยวไป ไม่ติดขัดทั่ว ๔ ทิศ

วิโนทยติ โกสขัม

อาชีวะสสุ วิสุขุมติ

ย่อมบันเทาความเกียจคร้านเสียได้ อาชีวะของท่านชื่อว่าผุดผ่อง

ตสฺมา หิ นาติมญฺเญยฺย

ภิกฺขุจาโร สฺเมธโส

เพราะเหตุนี้แล ผู้ที่มีปัญหาดีไม่พึงดูหมิ่นภิกษุจารี ฯ

(เทวดาทรงหลายย่อมสรรเสริญ)

เอวรุปสฺส หิ ปิณฺหาปาทิกสฺส ภิกฺขุโน อตฺตกรสฺส อนนฺดโปตีโน เทวา
ปีหยนฺติ ตาทีโน โน เจ ลาภสฺสิลอกสนฺนิสนฺนิโตติ ฯ

ความจริงแท้ เทวดาทรงหลาย ย่อมรักนักพรตผู้เห็นปานนั้น ผู้เป็นภิกษุถือ
บิณฑบาตเลี้ยงตัวเอง ไม่ต้องให้คนอื่นเขาเลี้ยง หากว่านักพรตนั้นไม่เกียจคร้านด้วยลาภ
และความสรรเสริญจะนั้นแล ฯ

อัย ปิณฺหาปาทิกงฺเก สฺมาทาน, วิชานป, ปเภท, เกทานิสฺสวณฺณนา ฯ
นี่เป็นการพรรณนา สมาทาน, วิถีปฏิบัติ, ประเภท, ความแตก, และอานิสงส์
ในปิณหาปาทิกังครุตงค์นี้ ฯ

จบ ปิณหาปาทิกังครุตงค์

๙. ถาม สปทานจาริกังครุตงค์ท่านอธิบายไว้ว่าอย่างไร ขอฟังคำอธิบาย

ตอบ ๙. สปทานจาริกังครุตงค์

ว่าโดยจณัตถะ

ทานํ วุจฺจติ อวชณฺแทนิ

การขาดตอน เรียกว่า ทาน

อเปตํ ทานโต อปทานํ (Ingratitude)
 ความปราศจากทาน ชื่อว่า อปทานะ
 อนวชณฺณนฺติ อตุโถ ฯ
 อธิบายความว่า ความไม่ขาดตอน
 สห อปทานเนน สปทานํ
 การเที่ยวใด เป็นไปกับด้วย อปทานะ การเที่ยวนั้น ชื่อว่า สมทานะ
 อวชณฺณนฺติ อนุชฺรณฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ
 อธิบายว่า เที่ยวไปเว้นจากการขาดตอนคือเที่ยวไปตามลำดับเรื่อย
 สปทานํ จริตุํ อิทมสฺส สีนฺติ สปทานจรี
 ความเที่ยวเป็นไปกับด้วยความปราศจากการขาดตอนนี้ เป็นปกติของภิกษุ
 เหตุนี้ ภิกษุนี้ ชื่อว่า สปทานจรี
 สปทานจรีเภา สปทานจรีโก
 สปทานจรีนั่นเอง เป็นสปทานจรีกะ
 ตสฺส องฺกํ สปทานจรีกํ
 องค์แห่งสปทานจรีภิกษุนี้ ชื่อว่า สปทานจรีกัณเฑาะ

(คำสมาทานสปทานจรีกัณเฑาะ)

สปทานจรีกัมปิ โสลูปฺจารํ ปฏิกฺขิปามิ สปทานจรีกํ สมายิยา-
 มิติ อิมํ อณฺฺตรวณฺเณน สมายินฺนํ โหติ ฯ

แม้สปทานจรีกัณเฑาะ ย่อมเป็นสมาทานด้วยคำ ๒ คำนี้ คำใดคำหนึ่ง คือ
 โสลูปฺจารํ ปฏิกฺขิปามิ ข้าพเจ้าห้ามความประพฤติกได้ สปทานจรีกํ สมายิยา
 ข้าพเจ้าสมาทานสปทานจรีกัณเฑาะ ดังนี้

(วิธีปฏิบัติในสปทานจรีกัณเฑาะ)

เตน ปน สปทานจรีเกณ กามทฺวาเร จตุวา ปริสฺสยาภาโว
 สลฺลภฺเขตฺตโพ ฯ

ก็อันภิกษุผู้สพทานจาริกนั้น ยืนที่ประตูบ้านแล้ว พึงกำหนดได้ว่า มีอันตรายหรือไม่ ฯ

ยสฺสา รจฺนาย วา คาเม วา ปริสฺสโย โหติ ตํ ปหาย อลฺลตุล จริตฺ วฏฺฏติ ฯ

ในตรอกหรือในบ้านใด มีอันตรายพึงละทิ้งเสีย ไปในที่อื่นจึงจะควร ฯ

ยสฺมี ฆรทฺวาเร วา รจฺนาย วา คาเม วา กิณฺจิ น ลภติ อคามสฺสณํ กตฺวา อลฺลตุล กนฺตพฺพํ ฯ

เธอไม่ได้อะไร ๆ ที่ประตูเรือนหรือในตรอกหรือในบ้านใด พึงทำความหมายว่า มิใช่บ้าน ในที่นั้น และพึงไปในที่อื่น ฯ

ยตฺถ กิณฺจิ ลภติ ตํ ปหาย กนฺตํ น วฏฺฏติ ฯ

ในที่ใด ไม่ได้อะไร ๆ เลย จะละทิ้งนั้นไปเสียไม่ควร ฯ

อิมิณา จ ภิกฺขุณา กาลตรํ ปวีสิตพฺพํ เอวํ หิ อฆาสุทฺถจฺานํ ปหาย อลฺลตุล กนฺตํ สกฺขิสฺสติ ฯ

และภิกษุนี้ ต้องเข้าไปตั้งแต่เช้าเช่นนี้จึงจักอาจเพื่อจะละที่ไม่สบายไปในที่อื่นได้ ฯ

สเจ ปนสฺส วิหารเ ทานํ เทนฺตา อนฺตรา มกฺเค วา อาคจฺจนฺตา มนุสฺสา ปตฺตํ กเหตุว ปิณฺฑปาตํ เทนฺติ อฏฺฏติ ฯ

ก็ถ้าพวกทายกพากันถวายทานในวิหารของภิกษุนี้ หรือมารับบาตรไปในระหว่างทาง แล้วถวายบิณฑบาตจะรับก็ควร ฯ

อิมิณา จ มคฺคํ กจฺจนฺเตนาปี ภิกฺษาจารเวลายํ สมฺปตฺตคามํ อนตฺถิกมิตฺวา จริตพฺพเมว ฯ

อนึ่งภิกษุนี้ แม้เดินไปสู่หนทาง ไม่พึงเที่ยวไปเลยบ้าน ที่ประจวบเข้าในเวลาภิกษาจาร ฯ

ตตฺถ อลภิตฺวา วา โลกํ ลภิตฺวา วา คามปฺปิ ปาฏิยา จริตพฺพนฺติ ฯ

เธอไม่ได้ในบ้านนั้น หรือได้แต่น้อยก็ต้องเที่ยวไปตามลำดับบ้าน ฯ

อิทมสฺส วิธานํ

นี้เป็นวิธีแห่งสหทานจาริกังครุดงค์นั้น ฯ

(ประเภทแห่งสหทานจาริกังครุดงค์)

ประเภทโต ปน อยมปี ติวโร โหติ ฯ

แต่เมื่อจะว่าโดยประเภทแล้ว ผู้ถือสหทานจาริกังครุดงค์ แม้มี ๓ จำพวก ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างอุกฤษฏ์)

ตตถ อุกฤษฏโห ปุโรโต อาหณิกขมปี ปจฺจนโต อาหณิกขมปี ปฏิกกมเน
อาหริตฺวา ทิพยมานมปี น กณฺหติ ปฺรทฺวาเร ปน ปตฺตํ วิสขุเชติ ฯ

ใน ๓ จำพวกนั้น ผู้ที่ถืออย่างอุกฤษฏ์ ย่อมไม่รับซึ่งภักษาที่ทายกนำมาข้างหน้า
หรือนำตามหลังมาหรือนำมาถวายในเวลาจะกลับ แต่ท่านย่อมปล่อยบาตรในประตูเรือน
ของผู้อื่น ฯ

อิมสฺมี ปน รุดฺดเก มหากุสฺสปตฺเตเรน สทฺธิโต นาม นตฺถิ ฯ

ก็สำหรับรุดงค์นี้ คนอื่นที่จะเหมือนกับพระมหากัสสปเถระเจ้านั้น ย่อมไม่มี ฯ

ตสฺสาปี ปตฺตวิสขุชนญฺจานเมว ปญฺญาติ ฯ

แม้ที่ท่านปล่อยบาตรไว้ ยังปรากฏอยู่ (จนถึงทุกวันนี้)

(ผู้ที่ถืออย่างปานกลาง)

มชฺฉิมโ ปุโรโต วา ปจฺจนโต วา อาหณมปี ปฏิกกมเน อาหณมปี
กณฺหติ ปฺรทฺวาเรปี ปตฺตํ วิสขุเชติ ฯ น ปน ภิกฺขุ อาคยมาโน นิสฺสํเทติ ฯ

ผู้ที่ถืออย่างปานกลาง ย่อมรับภักษาที่เขานำมา ข้างหน้าหรือข้างหลัง หรือ
แม้ในเวลากลับ และย่อมสละบาตร แม้ในประตูเรือนของผู้อื่น ฯ เป็นแต่ท่านไม่นั่งรอ
ภักษาเท่านั้น ฯ

เอวํ โส อุกฤษฏจปีณฺหาปาทิกุสฺส อนฺโละเมติ ฯ

ผู้ที่ถืออย่างปานกลางนั้น อนุลอมเข้าได้กับปีณหาปาทิกภิกษุอย่างอุกฤษฏ์ด้วย
ประการฉะนี้ ฯ

(ผู้ถืออย่างอ่อน)

มุกโก ตัมวิส สัตติวา อาคเมติ ฯ

ผู้ถืออย่างอ่อน ย่อมนั่งรอตลอดวันนั้น ฯ

(การแตกแห่งสปทานจาริกังครุดงค์)

อิมสึ ปน ตินณมปิ โลลุปจาเร อุปฺปนฺนมตฺเต รุดงค์ ภิษชติ ฯ

ก็รุดงค์ของสปทานจาริกภิกษุ ทั้ง ๓ จำพวก แม้จะยอมแตกในขณะที่เมื่อ
ความประพฤติกันได้ สักว่าเกิดขึ้นแล้ว ฯ

อยมตฺก เกโท

นี่เป็นความแตกในสปทานจาริกังครุดงค์นี้

(อานิสฺสแห่งสปทานจาริกังครุดงค์)

อัย ปน อานิสฺโส

ก็อานิสฺสมิดังต่อไปนี้ คือ

๑. กุเลสุ นิจจนวคตา ความเป็นผู้ใหม่เป็นนิจ ในสกุลทั้งหลาย
๒. จนฺทูปมตา เป็นผู้เปรียบได้กับพระจันทร์
๓. กุลมจฺเณรปฺหานํ ปลดเปลื้องความตระหนี่ตระกูล
๔. สมานุกมฺปิตา เป็นผู้มีความอนุเคราะห์เสมอ
๕. กุลุปกาทีนวภาโว ไม่มีโทษแห่งกุลุปกะ
๖. อวฺหานานภินนฺทนา ไม่ต้องยินดีการนิมนต์
๗. อภิหาเรน อนตฺถิกิตา ไม่มีความต้องการด้วย อาหารที่เขานำมาเฉพาะ
๘. อุปฺปิจฺจนตาทีนํ อนุโลมวฺตุตฺติตาติ มีความประพฤติ อนุโลมได้ต่อคุณ

มีความมักน้อยเป็นต้น ดังนี้ ฯ

(คาถาสรูป)

จนฺทูปโม นิจจนโว กุเลสุ

อมจฺฉริ สพฺพสฺมานุกมฺโป

กุลุปกาทีนววิปฺมุตฺโต

โหตีธฺมิภฺยุ สปทานจาริ

ภิกษุผู้สพทานจาร์ ในศาสนานี้ เป็นผู้ที่บ้านตั้งพระจันทร์ เป็นผู้ใหม่เป็นนิจ
ในสกุลทั้งหลาย เป็นผู้มีความอนุเคราะห์เสมอแก่ชนทั้งปวง เป็นผู้พิเศษ แล้วจาก
โทษของผู้เข้าสู่สกุล

โกลุปจารย์ ปชหาย ตสฺมา โอภุจิตตจกฺขุ ยุกมตตทสฺสี
อากงขมาโน ภฺวิ เสริจาร์ จเรยฺย ชีโร สพทานจาร์นติ

เพราะฉะนั้น นักปราชญ์จึงจะความประพฤติกได้แล้ว เป็นผู้มีความอดกล เป็น
ผู้มีปกติแลดูชั่วแอก เมื่อจำนงการเที่ยวไปโดยเสรีในแผ่นดินพึงประพฤติกการเที่ยวใน
ตามลำดับตลอดเทอญ

อัย สพทานจาร์กิงเค สมทาน วิชานปฺ ปเกท เกทานิสํสวณฺณา
นี้เป็น การ พรรณา วิธี ปฏิบัติ ประเภทความ แตก และอันสงส์ ใน
สพทานจาร์กักรุดงค์

จบ สพทานจาร์กักรุดงค์

๑๐. ถาม ผู้ปฏิบัติตามเอภาสนิกักรุดงค์จะปฏิบัติอย่างไร คำอธิบาย

ตอบ ๕. เอภาสนิกักรุดงค์

ว่าโดยวจนัตตะ

เอภาสเน โภชนํ เอภาสนํ ฯ

การฉัน ฌ อาสนะเดียว ชื่อว่า เอภาสเน

ติ สีสมฺสฺสาติ เอภาสนิกิ

การฉัน ฌ อาสนะเดียว นั้น เป็น ปกติ ของ ภิกษุ นั้น เหตุนี้ ภิกษุ นั้น ชื่อว่า

เอภาสนิกะ ฯ

ตสฺส อํกํ เอภาสนิกํ

องค์แห่งภิกษุเอภาสนิกะนั้น ชื่อว่า เอภาสนิกังคะ

(คำสมาทานเอกาสนิกังครดงค์)

เอกาสนิกงคัมปี นานาสนโกชนํ ปฏิภุจิปามิ เอกาสนิกงคํ สมาทियามิตี
อิมํ อลฺลตฺรจฺวเนน สมาทินฺนํ โหติ ฯ

แม้เอกาสนิกังคะ ย่อมเป็นอันสมาทานแล้วด้วยคำ ๒ คำนี้ คำใดคำหนึ่ง คือ
นานาสนโกชน ปฏิภุจามิ ข้าพเจ้าห้ามการบริโภคในเสนาสนะสาส์น
เอกาสนิกงคํ สมาทियามิ ข้าพเจ้าสมาทานเอกาสนิกังครดงค์ ฯ

(วิธีปฏิบัติในเอกาสนิกังครดงค์)

เตน ปน เอกาสนิเกน อาสนสาลาโย นิสิตฺถเตน เถราสเน อนิสิตฺติวา
อิทํ มยุหํ ปาปฺณิสฺสตีติ ปฏฺฐูปํ อาสนํ สลฺลภฺเขตฺวา นิสิตฺติพฺพํ สจฺจสฺส วิปฺลกเต
โกชนเณ อจฺริโย วา อฺปชฺฌมาโย วา อากฺขณฺติ อญฺจาย วตฺตํ กาคฺคํ วญฺญติ ฯ

ก็ภิกษุผู้เอกาสนิกนั้น เมื่อนั่งอยู่ในโรงฉัน ก็ไม่นั่งบนอาสนะของพระเถระ
พึงกำหนดอาสนะที่สมควรว่า อาสนะนี้จักถึงแก่เรา แล้วจึงนั่ง หากเรายังค้างอยู่
(ฉันยังไม่เสร็จ) อาจารย์หรืออุปัชฌาย์เดินมา ถึงจะลุกขึ้นทำวัตรก็ควร ฯ

ติปีฎกจูฬายตฺเถโร ปนาห อาสนํ วา รกฺขเยยฺย โกชนํ วา อยฺยจ
วิปฺลกตโกชนเณ ตสฺมา วตฺตํ กโรตฺถ โกชนํ ปน มา ภูฏชตฺติ ฯ

แต่พระจูฬายเถระผู้ทรง พระไตร ปีกูกกล่าวไว้ว่า ควรรักษาอาสนะ หรือ
โกชนะไว้ ด้วยว่าภิกษุนี้ฉันค้างอยู่แล้ว (คือฉันยังไม่เสร็จ) เหตุนั้น จงทำวัตรเถิด
อย่าฉันโกชนะเลย ฉะนั้นแล ฯ

อิทมฺสสฺส วิธานํ

นี้ เป็นวิธีปฏิบัติแห่งเอกาสนิกังครดงค์นั้น

(ประเภทแห่งเอกาสนิกังครดงค์)

ปเภทโต ปน อยมปี ติวโร โหติ

แต่ว่าโดยประเภทแล้ว ภิกษุผู้ถือเอกาสนิกังครดงค์นี้ ก็มี ๓ จำพวก ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างอุกฤษฏ์)

ตตฺถ อุกฤษฏโห อปปี วา โหตุ พหุ วา ยมฺหิ โภชนเ หตฺถํ โอตาเรติ
ตโต อณฺณํ กณฺหิตํ น ลภติ ฯ

ใน ๓ จำพวกนั้น ผู้ที่ถืออย่างอุกฤษฏ์ โภชนะจะมีน้อยหรือจะมีมากก็ตามที่เกิดขึ้น
หย่อนมือลงไปในโภชนะใดแล้ว จะไปจับโภชนะอื่นจากนั้นไม่ได้ ฯ

สเจปี มนุสฺสา เถเรน น กิณฺจิ ภูตฺตณฺติ สมฺปปีอาทีนํ อหารนฺติ
เกสฺสชฺชตฺถเมว วฏฺฏนฺติ น อหารตฺถํ ฯ

ก็ถ้าพวกมนุษย์พูดว่า พระเถระไม่มีอะไรฉัน แล้วนำสมบัติ เป็นต้น มาถวาย
จะฉันเพียงเพื่อเป็นเกสัชชก็ได้ แต่เพื่ออาหารไม่ได้

(ผู้ที่ถืออย่างปานกลาง)

ยว ปตฺเต ภูตํ นจียติ ตาว อณฺณํ กณฺหิตํ ลภติ ฯ

ผู้ที่ถืออย่างปานกลาง ย่อมได้เพื่อจะรับอาหารอื่น ตราบเท่าที่ข้าวในบาตร
ยังไม่หมด ฯ

อยฺยหิ โภชนปริยฺนติโก นาม โหติ ฯ

ผู้ที่ถืออย่างกลางนี้ ย่อมชื่อว่ามีโภชนะเป็นที่สุด ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างอ่อน)

มฺหโก ยว อาสนา น วฏฺฐาติ ตาว ภูณฺชิตํ ลภติ ฯ

ผู้ที่ถืออย่างอ่อน ย่อมได้เพื่อจะฉันตราบเท่าที่ตัวยังไม่ลุกจากอาสนะ ฯ

โส หิ อุกฺกปริยฺนติโก วา โหติ ยว ปตฺตโชนํ น กณฺหติ ตาว
ภูณฺชนโต อาสนปริยฺนติโก วา ยว น วฏฺฐาติ ตาว ภูณฺชนโต ฯ

ก็ผู้ที่ถืออย่างอ่อนนั้น ชื่อว่า มีน้ำเป็นที่สุด เพราะยังบริโภคได้ตราบเท่าที่ยัง
มิได้รับน้ำล้างบาตร หรือจะชื่อว่าเป็นผู้มีอาสนะเป็นที่สุดก็ได้ เพราะตัวยังไม่ลุกขึ้น
เพียงใด ก็ฉันได้เพียงนั้น

(การแตกแห่งเอกาสนิกังครุดงค์)

อิมเมส ปน ตินุณมปี นานาสนโกชนิ ภูตตกฺขณ ฐตฺถกํ ภิษชติ ฯ
ก็รุดงค์ของเอกาสนิกภิกษุ ๓ จำพวกนี้ ย่อมแตกในขณะที่ตนบริโภคนาสนาใน
อาสนะสำส่อน ฯ

อยมตฺถ เกโท

นี้ เป็นความแตกในเอกาสนิตังครุดงค์นี้

(อานิสงส์แห่งเอกาสนิกังครุดงค์)

อัย ปน อานิสํส แต่อานิสงส์มีดังต่อไปนี้ คือ

๑. อปฺปาพารตา	มีอาพาธน้อย
๒. อปฺปาตฺตกตา	มีความอดัดตนน้อย
๓. ลหฺภูจฺจํ	ลุกกระปรีกระเปร่า
๔. พลํ	มีกำลัง
๕. ฬาสฺสุวิหาโร	อยู่สบาย
๖. อนตฺติรตฺตปจฺจยา อนาปตฺติ	ไม่ต้องอาบตีเพราะ อนตฺติรตฺต เป็น
ปัจจัย
๗. รตฺตณฺหาวิโนทน์	บรรเทากรรมวิบากในรสเสียได้
๘. อปฺปิจฺจตาทีนํ อนุโลมวุตฺติตาติ ฯ	เป็นผู้มีความประพฤติดุโลมต่อคุณ
มีความมักน้อยเป็นต้นแล ฯ

(คาถาสรุป)

เอกาสนโกชนเ รตํ น รตํ โกชนปจฺจยา รุชา
วิหนติ รเส อโลลฺลโป ปรีหาเปติ น กมฺมมตฺตโน

โภคทั้งหลาย มีโภชนเป็นปัจจัย ย่อมไม่เบียดเบียนนักพรตผู้ยินดีแล้ว ในการ
บริโภคนาสนาแห่งเดียว คนผู้ไม่มีความมักได้ในรส ย่อมไม่ยังการงานของตนให้เสื่อม
เสียหายไป

อิติ พาสุวิหารการณ สจฺจิสฺสเลขรตุปเสวเต

ชนเขต วิสุทฺธมานโส รัตติเมกาสนโกชนเน ยตฺตีติ ฯ

อันนักพรตผู้มีมานัสบริสุทธิ พึงยังความยินดีในการบริโภคที่อาสนะแห่งเดียว
อันเป็นเหตุแห่งการอยู่เป็นสุข ที่ภิกษุผู้นิยต์ในการขัดเกลาให้สะอาด เข้าไปเสพแล้ว
พึงให้เกิด ด้วยประการฉะนี้เทอญ

อัย เอกาสนิกงฺเก สมาทานวิธานปฺปเกทภทธานิสํวณฺณนา

นี้เป็นการพรรณนา สมาทาน วิธีปฏิบัติประเภท ความแตก และอาสนิสงส์ใน
เอกาสนิกังคะรุดงค์

จบ เอกาสนิกังคะรุดงค์

๑๑. ถาม บัตตปณฺทิกังคะรุดงค์ว่าโดยวจนัตถะจนถึงอาสนิสงส์จะแสดงว่าอย่างไร ?

ตอบ ๖. บัตตปณฺทิกังคะรุดงค์

ว่าโดยวจนัตถะ

ทุตฺติยาชนสฺส ปฏิจิตฺตตฺตา เกวลํ เอกสมีเยว ปตฺเต ปิณฺโท
ปตฺตปณฺโท ฯ

ก่อน ข้าวจำเพาะ ในบาตร ใบเดียวแท้ ๆ เพราะ ห้าม ภาชนะ ที่ ๒ ชื่อว่า
บัตตปณฺทะ ฯ

อิมานิ ปตฺตปณฺทกุกฺกหณฺเนน ปตฺตปณฺทเต สลฺลณฺถิ กิตฺวา ปตฺตปณฺโท
สัลลสฺสสาติ ปตฺตปณฺทิกโก ฯ

เพราะบัดนี้ ทำความหมายแห่งบัตตปณฺท ในการถือเอาก่อนข้าวจำเพาะในบาตร
เป็นปกติของภิกษุ นั้น เหตุ นั้น จึงชื่อว่า บัตตปณฺทิก

ตสฺส อํกํ ปตฺตปณฺทิกงฺกํ

องค์ของบัตตปณฺทิกภิกษุ นั้น ชื่อ บัตตปณฺทิกังคะ

(การทำสมาทานบัตตปณฺทิกังคะรุดงค์)

ปตฺตปณฺทิกงฺกมฺปิ ทุตฺติยาชนํ ปฏิกฺขิปามิ ปตฺตปณฺทิกงฺกํ สมาทียามิติ
อิมํ อลฺลตเรน สมาทินฺนํ โหติ ฯ

แม้ปัตตปณทิกังคะ ย่อมเป็นอันสมทานแล้วด้วยคำ ๒ คำนี้ คำใด คำหนึ่ง
 ทุตติยาภาษนํ ปฏิกิจปิยามิ ข้าพเจ้าห้ามภาชนะที่ ๒ ปัตตปณทิกังคะ สมวาทียามิ ข้าพเจ้า
 สมทาน องค์แห่งปัตตปณทิก ดังนี้ ฯ

(วิธีปฏิบัติในปัตตปณทิกังครตงค์)

เตน ปน ปัตตปณทิกเณ ยากุปานกาเล ภาชนะ จเปตฺวา พุยฺยชน
 ลทฺเธ พุยฺยชนํ วา ปจฺฉิมํ ขาทิตพฺพํ ยากุ วา ปาตพฺพํ ฯ

อันปัตตปณทิกภิกษุนี้ เมื่อได้พยุชนะกับข้าวแห้งแล้ว เพราะเหตุหายก
 ถวายวางไว้ในภาชนะ จำเพาะในเวลาตมข้าวยากุ ฟังฉนพยุชนะ (กับข้าวแห้ง)
 เสียก่อน หรือจะตมข้าวยากุก็ได้ ฯ

สเจ ปน ยากุํ ปกฺขียติ ปุติมจฺจนกาทิมุหิ พุยฺยชน ปกฺขียิตฺเต ยากุ
 ปฏิกุลา โหติ ฯ

แต่ถ้าหากว่า ใส่เข้าไปในข้าวยากุ เมื่อกับข้าวมีปลาเน่าเป็นต้น อันตนใส่เข้า
 ไปแล้ว ยากุจะเป็นของน่าเกลียด ฯ

อปฺปฏิกุลเมว จ กตฺวา กุณฺยิตุํ วัฏฺฏติ ฯ

ตสฺมา ตถารูปํ พุยฺยชนํ สนฺธาย อิทํ วุตฺตํ ฯ

ก็พระโยคินั้น จะทำให้ไม่เป็นของอันน่าเกลียดจนควรอยู่ ฯ

เหตุนี้ คำดังกล่าวมานี้ ท่านกล่าวหมายเอากับข้าวแห้งเช่นนั้น ฯ

ยํ ปน มรฺตสฺส กฺราทิกํ อปฺปฏิกุลํ โหติ ตํ ปกฺขียิตฺตพฺพํ ฯ

คุณหนูเตน จ ปมาณยุตฺตเมว คณฺหิตพฺพํ ฯ

ก็วัตถุใด เช่นน้ำผึ้ง และน้ำตาลกรวด เป็นต้น ไม่เป็นของน่าเกลียด ฟังใส่วัตถุ
 นั้นเข้าด้วย ฯ

แต่เมื่อจะถือเอา ฟังถือเอาแต่พอประมาณเท่านั้น ฯ

อามกํ สากมูลกํ หตฺเถน คณฺหิตฺวา ขาทิตฺตํ วัฏฺฏติ ฯ

ตถา ปน อกฺตฺวา ปตฺเตเยว ปกฺขียิตฺตพฺพํ ฯ

ฝึกสัด และเง้ามันจะเอามือถือเคี้ยวก็ได้ ฯ แต่ถ้าไม่ทำอย่างนั้น ฟังใส่เข้า
 เฉพาะในบาตรเท่านั้น ฯ

ทุติยภาชนสฺส ปน ปฏิกิจิตตฺตา อณฺณํ รุกฺขปณฺณมฺปี น วฏฺฏตีติ
 แท้จริง เพราะเหตุที่ท่านห้ามภาชนะที่ ๒ แล้ว ภาชนะอื่นแม้จะเป็นใบไม้
 ก็ไม่ควรจะหั้นแล ฯ

อิทมสฺส วิธานํ

นี้ เป็นวิธีปฏิบัติแห่งปัตตปิณฑิกจรตฺถํ นั้น ฯ

(ประเภทแห่งปัตตปิณฑิกจรตฺถํ)

ประเภทโต ปน อยมฺปี ติวโร โหติ ฯ

แต่ว่า เมื่อว่าโดยประเภทแล้ว แม้ผู้ถือปัตตปิณฑิกจรตฺถํ นี้ ก็มี ๓ จำพวก ฯ

(ผู้ถืออย่างอุกฤษฏ์)

ตตฺถ อุกฺกฏจสฺส อณฺณตฺร อญฺจุบาทนกาลา กจรรมฺปี นนฺทเหตุ
 นวฏฺฏตีติ ฯ

ในบรรดา ๓ พวกนั้น ผู้ถืออย่างอุกฤษฏ์ นอกจากเวลาที่ฉันอ้อย (เวลาอื่น)
 จะทิ้ง แม้กากมูลฝอยก็ไม่ควร ฯ

โตนปฺปณฺทมจฺจนํสฺส ปเวปี ภินฺทิตฺวา ขาติตุํ น วฏฺฏตีติ ฯ

แม้ก่อนข้าวสุก ปลา เนื้อ และขนม จะบิฉันก็ไม่ควร ฯ

(ผู้ถืออย่างปานกลาง)

มชฺฌิมสฺส เอเกน หตฺถเณน ภินฺทิตฺวา ขาติตุํ วฏฺฏตีติ ฯ

ส่วนผู้ถืออย่างกลาง จะเอามือข้างเดียวฉันควรอยู่ ฯ

หตฺถโยคี นามสฺส ฯ

ผู้ถืออย่างกลางนี้ ชื่อว่า หัตถโยคี (มีปกติทำลายด้วยมือแล้วจึงใส่อาหารเข้า
 ในปาก)

(ผู้ถืออย่างอ่อน)

มทุโก ปน ปตฺตโยคี นาม โหติ

ส่วนผู้ถืออย่างอ่อน ชื่อว่า ปัตตโยคี ผู้ให้ควรวินบาตร คือ มีปกติทำลายอาหาร
 ในบาตรด้วยมือ และพินทั้งหลายแล้วใส่เข้าในปาก)

ตสฺส ยํ สกฺกา โหติ ปตฺเต ปกฺกปิํ ตํ สพกํ หตฺเถน วา ทนฺเตหิ วา
ภินฺทิตฺวา ขาทิตฺวํ วญฺญติ ฯ

อันผู้ใช้อย่างอ่อนนั้น วัตถุใดอาจเพื่อจะใส่เข้าไปในบาตร เธอจะทำลายวัตถุนั้น
ทั้งหมดด้วยมือหรือด้วยฟันทั้งหลาย แล้วจึงเคี้ยวกินควรอยู่ ฯ

(การแตกแห่งปัตตปิณฑิกังครุดงค์)

อิมํ ปน ตินฺณมฺปิ ทุตฺติยาชานํ สาทิตกฺขณํ รุตฺตํ กิํ ภิชฺชติ ฯ

ก็รุดงค์ของปัตตปิณฑิกภิกษุทั้ง ๓ พวกนี้ ย่อมแตกในขณะที่ตนยินดีภาชนะ

ที่ ๒ ฯ

อยมตฺถ เกโท

นี้เป็นความแตกในปัตตปิณฑิกังครุดงค์นี้ ฯ

(อานิสงส์แห่งปัตตปิณฑิกังครุดงค์)

อํ ปน อานิสฺโส ส่วนอานิสงส์มีดังต่อไปนี้ คือ

๑. นานารสตณฺหาวิโนทน์ บรรเทาความอยากในรสต่าง ๆ เสียได้
๒. อจฺริจฺจนฺตาย ปหานํ ละความปรารถนาส่ำสอนเสียได้
๓. อาหาเร ปโยชนมตฺตทสฺสีตา เป็นผู้เห็นความพอดีแห่งประโยชน์ใน
อาหาร
๔. ถาลกาทิปริหฺรณเขทาภาโว ไม่มีความลำบาก ในการ ที่จะ รักษา
ภาชนะเป็นต้น
๕. อวิกฺขิตฺตโกจิตา มีปกติบริโภคน้ำไม่ต้องร่วนวาย
๖. อปฺปิจฺจนฺตาทีนํ อนุโลมวฺตุตฺติตาติ เป็นผู้มีความประพฤติดุณฺโลมต่อคุณ มี
ความมักน้อยเป็นต้น ฉะนี้ ฯ

(คาถาสรุป)

นนานาภาชนวิกุเขปํ หิตฺวา โอกฺกจิตฺตโลจโน ขณฺนโต วีย มฺลูนา
รสตณฺหาเย สุพฺพโต

อันนักพรตละความยุ่งในภาระหลายชนิด แล้วเป็นผู้มีตาทอดลง ปานดังว่า
จะชดราคเงาแห่งต้นหาในรศ มีวัตรอันดี

สรูป วิย สนฺตฤจิ ธารยนฺโต สุมานโส

รักษาไว้ซึ่งสันโดษปานดังกายแห่งตนเป็นผู้มีมานัสเบิกบาน

ปรีกฤษเชยฺย อาหารํ โก อญฺโณ ปตฺตปิ่นทิกโกติ

พึงบริโภคอาหาร พระภิกษุรูปอื่น ฉะนั้นจะเป็นผู้ถือปตฺตปิ่นทิกครุดงค์บ้าง ดังนี้

อัยํ ปตฺตปิ่นทิกงฺเก สมหาณ วิธานปเกท เกทานิสํสวณฺณา

นี้ เป็นการพรรณนา การสมาทาน วิธีปฏิบัติ ประเภทความแตก และอันสงฆ์ใน
ปตฺตปิ่นทิกงฺครุดงค์

จบ ปตฺตปิ่นทิกงฺครุดงค์

๑๒. ถาม ขลุบัจฉาภัตติกักรุดงค์ ท่านอธิบายไว้อย่างไรบ้าง

ตอบ ๗. ขลุบัจฉาภัตติกักรุดงค์

ว่าโดยฉนัตถะ

ตสฺมิ ปจฺจนากตฺตโกชนเ ปจฺจนากตฺตสณฺณํ กตฺวา ปจฺจนากตฺตํ สฺถมสฺสาติ=
ปจฺจนากตฺติโก

การฉนบัจฉาภัตตินั้น ก็ชื่อว่า บัจฉาภัตริ เพราะกระทำความหมายแห่งบัจฉาภัตริ
ในการฉนบัจฉาภัตรินั้น เป็นปกติของภิกษุหนึ่ง เหตุฉนั้น ภิกษุหนึ่ง ชื่อว่าบัจฉาภัตติกะ

(คำสมาทานขลุบัจฉาภัตติกักร)

ขลุปจฺจนากตฺติกํมปี อติริตฺตโกชนํ ปฏิจฺจิปามิ ขลุปจฺจนากตฺติกํ
สมาทียามิตี อิมสํ อญฺญตรวจนเณ สมาทินฺนํ โหติ

แม้ขลุบัจฉาภัตติกักร ก็เป็นสมาทานด้วยคำสองคำนี้ คำใด คำหนึ่งว่า

อติริตฺตโกชนํ ปฏิจฺจิปามิ ข้าพเจ้าจงโกชนะเป็นอติริตตะเสีย

ขลุปจฺจนากตฺติกํ สมาทียามิ ข้าพเจ้าสมาทาน องค์ ขอภิกษุผู้มี การไม่
ฉนภัตริภายหลังเป็นปกติ

(วิธีปฏิบัติในขลุบัจฉาภัตติกังคะ)

เตน ปน ขลุบัจฉาภัตติเกน ปวาเรตวา ปุน โภชนํ กปเปยฺย กาเรตวาน ญญชิตพฺพํ ฯ

ก็ขลุบัจฉาภัตติกั้นนั้นห้ามภัตรแล้ว จะให้ทำโภชนะให้เป็นกับปียแล้วฉันอีกไม่ได้
อิทมสฺส วิชานํ

นี้เป็นวิธีปฏิบัติแห่งขลุบัจฉาภัตติกังคะภิกษุนี้

(ประเภทแห่งขลุบัจฉาภัตติกภิกษุ)

ปเภทโต ปน อยมปี ติวโร โหติ ฯ

ก็เมื่อว่าโดยประเภทแล้ว แม้ขลุบัจฉาภัตติกภิกษุนี้ ก็มี ๓ พวก ฯ ตตถ ใน ๓
จำพวกนั้น

(ท่านผู้ถืออย่างอุกฤษฏ์)

อุกุกฺกโจ ยสฺมา ปจฺมปีณเต ปวาร์ณา นาม นตฺติ ตสฺมี ปน
อชฺโฆหรียมาเน อญฺญํ ปฏิกุธิปโต โหติ

ท่านผู้ถืออย่างอุกฤษฏ์ เพราะเหตุที่ชื่อว่า การห้ามในบิณฑบาตแรกย่อมไม่มี
แต่เมื่อเรอกลิ้งบิณฑบาตแรกนั้นเข้าไป ก็ถือว่าเป็นอันห้ามรายอื่น

ตสฺมา เอวํ ปวารีโต ปจฺมปีณํ อชฺโฆหริตฺวา ทุตติยปีณํ น ญญชติ
เพราะฉะนั้น เธอได้ชื่อว่าห้ามภัตรอย่างนั้นแล้ว ครั้นกลิ้งบิณฑบาตรายแรก
เข้าไปแล้ว ย่อมไม่ฉันบิณฑบาตรายที่ ๒ ต่อไป ฯ

(ผู้ถืออย่างกลาง)

มขฺฉโม ยสฺมี โภชนเ ปวารีโต ตเทวา ญญชติ ฯ

ผู้ถืออย่างกลาง ห้ามโภชนะอื่น ในขณะที่ฉันโภชนะใด ย่อมฉันแต่โภชนะนั้น
เท่านั้น ฯ

(ผู้ถืออย่างอ่อน)

มทฺโถ ยาว อาสนา น อุกฺกจติ ตาว ญญชติ ฯ

ผู้ถืออย่างอ่อน ย่อมฉันได้ตลอดเวลา ที่ตนยังไม่ลุกจากอาสนะ ฯ

(ความแตกต่างของข้อมูลสถิติ)

อิมเล่ ปนตึณณมปี ปวาริตานัน กปปีย์ กาเรตฺวา ภูตฺตกฺขณเ ชตฺตํ
ภิชชติ ฯ

ก็รู้คงดีของขลุ่ยจนจำกติกากิ๊บกิ๊บกั๊ง ๓ พวกนี้ ย่อมแตกในขณะทีเมื่อเธอห้าม
โทษนะแล้วให้ทำเป็นกับปียฉั่น

อยเมตถ เภโท

^๕ ๗
นบนความแตกในขลุ้บัจฉาภัตติกังคะ^๕

(อานิสงส์แห่งชลบัฏภักตติกังคะ)

อย่ ปน อานิสโธ ส่วนอานิสงสมิตังต่อไปนี้ คือ

๑. อนติริตตโกชนาปตติยา ทูริภาโว เป็นผู้ไกลจากอาบัตที่ต้องเพราะนั้น
อนติริตตโกชนะ

๒. โอทริกตฺตาภาโว

๓. นีรามิสสนนธิตา ไม่มีการส่งสมอาภิต

๔. ปณ ปริยตนาถ อภาโว จันแล้วไม่ต้องหาอีก

๕. อุปปีจนตาทีนํ อนุโลมอตุตติตาติ มีความ ประพฤติ สมควร แก่รัฐธรรมนูญ
มีความมกัน้อยเบ้นต้นแล ฯ

(คาถาสรูป)

๑. ปรีเยสนาย เขทํ น ยาคี นกโรติ สนนธิ ธีโร โอทริกคุดํ
ปชหติ ขลุปจนาภคุดิโก โยคิ

ขลุ่ยจกฏติกโยคีผู้มีปัญญา ย่อมไม่ลำบากในการแสวงหา ไปทำสันนิธิตาย
ความแน่นอน

๒. ตสมา สุตตป্পตถํ สนฺโตสกุณาวิจฺจฺจณฺณนิสสฺสชฺชนํ โทกเส นิตฺตุนิตฺ-
กาโม ภุญฺเจยฺย โยคิ ฐตฺถกมิตฺตํ

เพราะเหตุพระโยคีผู้ปรารถนา จะกำจัดโทษทั้งหลาย พึงเสพรตงศ์ข้อนี้ อัน
พระสุตเจ้าทรงสรรเสริญ อันเป็นเหตุให้เกิดความเจริญด้วยคุณ มีคุณคือสันโดษ
เป็นต้น เทอญ

อัย ขลุปัจฉาภัตติกังคะ สมาทาน วิชานปเภทานิสัสวณฺณนา
นี้ เป็นคำพรรณนา คำสมาทาน วิธีปฏิบัติ ประเภทความแตก และอันสงส์
ในขลุปัจฉาภัตติกังคะ

จบ ขลุปัจฉาภัตติกังคะรตงศ์

๑๓. **ถาม** อารัณญิกังคะรตงศ์ เมื่อแสดงโดยอาการที่ ๗ จะแสดงอย่างไร

ตอบ ๘. อารัณญิกังคะรตงศ์

ว่าโดยจนวนัตถะ

อรณฺเณ นิวาโส อรณฺณิ ฯ

การเข้าอยู่ในป่า ชื่อว่าอรณฺณะ

ติ สลิมสฺสตาติ = อารณฺณิโต ฯ

การอยู่ในป่านั้น เป็นปกติของภิกษุหนึ่ง เหตุนี้ ภิกษุหนึ่ง จึงชื่อว่าอรณฺณิกะ
ตสฺส อํกํ อารณฺณิกํ

อํกํแห่งอรณฺณิกภิกษุหนึ่ง ชื่อว่า อารณฺณิกังคะ

(คำสมาทานอารณฺณิกังคะรตงศ์)

อรณฺณิกงฺคฺมปิ กามนฺตเสนาสนํ ปฏิกิจฺปิมามิ อารณฺณิกํ สมาทิยามิ
อิเมสํ อณฺุตรวจนฺน สมาทินํ โหติ ฯ

แม้ อารณฺณิกังคะ ก็เป็น อัน สมาทาน ด้วย ๒ คำนี้ คำใดคำหนึ่ง คือ
กามนฺตเสนาสนํ ปฏิกิจฺปิมามิ ข้าพเจ้าห้ามเสนาสนะริมบ้าน อารณฺณิกํ สมาทิยามิ
ข้าพเจ้าสมาทานอารณฺณิกังคะรตงศ์

(วิธีปฏิบัติในอารณฺณิกังคะรตงศ์)

เตน ปน อรณฺณิเกน กามนฺตเสนาสนํ ปทาย อรณฺเณ อรุณํ อุกฺกจาเปตพฺพํ
ก็อันอารณฺณิกภิกษุหนึ่ง พึงจะเสนาสนะริมบ้านเสีย แล้วยังอรุณให้ต้งขึ้นในป่า ฯ

(วินิจฉัยเสนาสนะป่า)

ตตฺถ สทฺธิ อูปะจาเรน กาโมเยว กามนตเสนาสนํ ฯ

ในคำว่า ป่าและบ้านนั้น บ้านพร้อมทั้งอุปจารนั้นแหละ ชื่อว่าเสนาสนะริมบ้าน ฯ

(ชื่อว่าคาม บ้าน)

กาโม นาม โยโกจิ เอกกุกฺโข วา อนนกกุกฺโข วา ปริกฺขิตโต วา
อปริกฺขิตโต วา สมฺนุสฺสโต วา อมฺนุสฺสโต วา อนุตฺมโต อติเรกจาตุมาสนิวิจฺโจ
โยโกจิ สตุโถปี ฯ

ที่ชื่อว่าบ้าน ได้แก่แหล่งที่อยู่อาศัยชนิดใดชนิดหนึ่ง มีเรือนหลังคาเดียว หรือ
หลายหลังก็ตาม อันเขาล้อมหรือไม่ได้ล้อมแล้วก็ตาม มีมนุษย์หรือไม่มีมนุษย์ก็ตาม โดย
ที่สุดแม่หมู่เกียนหมู่ใดหมู่หนึ่ง พักอยู่เลย ๔ เดือนขึ้นไป ฯ

(ชื่อว่าคามุปจาร ชายบ้าน)

คามุปจาโร นาม ปริกฺขิตตสฺส กามสฺส สเจ อนุรารปฺรสุเสว เทว
อินฺทปี้ลา โหนฺติ อนฺภนฺตริเม อินฺทปี้เล จิตฺตสฺส ทามมชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส
เลณฺฑปาโต ฯ

ถ้าบ้านที่ล้อม เช่น กรุงอนุรารบุรี มีเสาชื่อน ๒ เสา ประเทศที่ตกแห่งก่อนดิน
ที่บุรุษผู้มีกำลังปานกลาง ยืนอยู่ที่เสาชื่อนด้านในแล้วเหวี่ยงไป ชื่อว่า กามุปจาร
ชายบ้าน ฯ

ตสฺส ลกฺขณมฺปิ ยถา ตรุณมนุสฺสา อตฺตโน มลํ ทสฺเสนฺดา พาหุ
ปฺสารถฺวา เลณฺฑํ จิปนฺติ เอวํ จิตฺตสฺส เลณฺฑสฺส ปตฺนญฺจานพฺภนฺตรนฺติ
วินยฺชรา ฯ

พระวินัยธรรมทั้งหลายกล่าวว่า แม้อัณฑะแห่ง เลทฺฑบาตนั้นก็คือร่วมในแห่ง
ที่ตกไปแห่งก่อนดิน ที่บุรุษผู้มีกำลังปานกลางขว้างไป เหมือนอย่างที่เราเด็กเล่น ๆ
เมื่อจะแสดงกำลังของตน เขี่ยขี้ดแซนออกแล้ว เหวี่ยงก่อนดินไป ฉะนั้น ฯ

สุตตุนติกา ปน กวการณนิยเมน จิตตสฺสาติ วทนฺติ ฯ

แต่ท่านผู้ชำนาญพระสูตร กล่าวว่า ภายในที่ตกแห่งก้อนดินที่บุคคลเหวี่ยงไป โดยมุ่งจะป้องกันกา ชื่อว่า ความปจาร ฯ

อปริกฺขิตเต กาเม ยํ สพฺพปจฺจนฺติมสฺส ฆรสฺส ทฺวาเร จิโต มาตุคามโ
ภาชเนน อทกํ ฉฯเทติ ตสฺส ปตฺนญฺจํ มรฺปจาโร ฯ

สำหรับบ้านที่ไม่ได้ล้อม หญิงชาวบ้านยืนอยู่ที่ประตูเรือนหลังสุดท้ายเขาทั้งหมด แล้วสาธนาได้ไปด้วยภาชนะ ฐานเป็นที่ตกแห่งน้ำนั้น ชื่อว่า มรฺปจาโรแดนเรือน โดยแท้ ฯ

ตโต วุตฺตนฺเยน เอโก เสนฺชฺชปาโต กาโม ฯ

จากแดนเรือนไป ชั่วเลทชฺชปาต ก้อนดินตก ชั่วหนึ่ง ตามนัยที่กล่าวไว้แล้ว
ชื่อว่า บ้าน ฯ

ทติโย ความปจาโร ฯ

ชั่วเลทชฺชปาตที่ ๒ ก้อนดินตกที่ ๒ ชื่อว่า ความปจาร แดนบ้าน ฯ

(อรณฺณ ป่า)

อรณฺณํ ปน วินยปริยาเยน ตาว จเปตฺวา ความณฺจ ความปจารณฺจ
สพฺพเมตํ อรณฺณนฺติ วุตฺติ ฯ

ส่วนป่า โดยสำนวนแห่งพระวินัย ท่านกล่าวว่า เว้นบ้านและแดนบ้านเสียแล้ว
นอกนั้นทั้งหมด ชื่อว่า ป่า ฯ

อภิธมฺมปริยาเยน นิภฺขมิตฺวา พหิ อินฺทชীลา สพฺพเมตํ อรณฺณนฺติ
วุตฺติ ฯ

โดยสำนวนทางอภิธรรมท่านกล่าวว่า ที่ๆ พ้นจากเสาเขื่อนด้านนอกไปนี้ ทั้งหมด
ชื่อว่า ป่า ฯ

อิมสฺมิ ปน สุตฺตุนฺติกปริยาเยน อารณฺณกํ นาม เสนสนํ ปญฺจชนฺตติกํ
ปจฺฉนิมฺนฺติ วุตฺติ ฯ

แต่โดยสำนวนทางพระสุตตันติก ท่านผู้ชำนาญพระสูตร ท่านบ่งลักษณะไว้ดังนี้ว่า
เสนาสนะที่ชื่อว่า ป่า คือ เสนาสนะที่สุตชั่ว ๕๐๐ คันธนู ฯ

ตัม อาโรปีเตน อาจริยธุนา ปริกขิตตสฺส กามสฺส อินทจัลโต
อปริกขิตตสฺส ปจฺมเลฆุทุปาทโต ปฏฺจาย ยาว วิหารปริกฺเขปา มินิตฺวา
วาฏฺฐเปตฺตพฺพิ ฯ

ลักษณะนั้นสำหรับบ้านที่ล้อมแล้ว ฟังวัดกำหนดเอาตั้งแต่เสาเขื่อนโดยคันทัน
อาจารย์ที่เขาโคงแล้ว สำหรับบ้านที่มีได้ล้อม ฟังวัดกำหนดเอาตั้งแต่เลฆุทุปาทที่หนึ่ง
จนกระทั่งถึงรั้วของวิหาร ฯ

สเจ ปน วิหาโร อปริกขิตโต โหติ ยํ สพฺพปจฺมํ เสนาสนํ वा
ภตฺตศาลา वा ชฺวสนฺนิปาตญฺจानํ वा โพธิ वा เจตียํ वा ทูเร เจปํ เสนาสนโต
โหติ ตํ ปริกฺเขทํ กตฺวา มินิตฺพนฺติ วินยฺญกถาสฺส วุตฺตํ ฯ

ก็ถ้าวิหารนั้น เป็นวิหารที่มีได้ล้อมอันใดที่เป็นอันแรกเขาทั้งหมด ถือจะเป็น
เสนาสนะ หรือโรงครัว หรือที่ประชุมอย่างอื่น หรือต้นโพธิ์ หรือเจดีย์ก็ตาม หากแม้
จะมีอยู่ ห่างจากเสนาสนะ ฟังทำอันนั้น ได้เป็นที่สำหรับ กำหนด แล้ว ฟังวัดเถิด ใน
อรรถกถาวิญญานกล่าวไว้ดังว่ามานี้ ฯ

มชฺฌิมญฺญกถายํ ปน วิหารสฺส ปาปี กามสฺส เสว อุปจารี นีหริตฺวา อุภินฺนํ
เลฆุทุปาทานํ อนฺตรรา นิमितฺตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ

แต่อรรถกถาแห่งมัชฌิมนิคาย ท่านกล่าวไว้ว่า ฟังยึดแดนแม่แห่งวิหาร เช่น
เดียวกับแดนบ้าน แล้วและวัดระหว่าง ๒ เลฆุทุปาท ฯ

อิทเมตฺถ ปมาณํ ฯ

คำนี้เป็นสำคัญในคำว่าปานี้ ฯ

สเจปํ อาสนเน กาโม โหติ วิหาเร จิตฺเทหิ มานุสฺสสถานํ สทฺโท
สุยฺยติ ปพฺพตฺตนาทิกิ ปน อนฺตริตตฺตนา น สกฺกา อุรุ กนฺตุ โย ตสฺส
ปกตฺติมกฺโก โหติ สเจปํ นาวาย สณฺจริตฺตพฺโพ เตน มกฺเคน ปญฺจธนฺตคิกิ
กเหตุพฺพิ ฯ

ก็ถ้าหากว่ามีบ้านอยู่ใกล้ ภิกษุที่อยู่ในวิหาร ฟังเสียงของพวกมนุษย์ได้ยิน แต่
ไม่อาจเพื่อจะไปถึงกันโดยตรงได้ เพราะภูเขาหรือแม่น้ำเป็นต้น คั้นในระหว่างหนทางใด

เป็นทางเดินโดยปกติ สำหรับบ้านนั้น หากจะฟังด้วยเร็ว ก็ฟังถือเอาหัว ๕๐๐ คั่นธนู
โดยหนทางนั้น ๆ

(รุดงค์โจร)

โย ปน อาสนุนคามสุส องคสมปาทนตักิ ตโต ตโต มคคัม ปัททติ
อัย รุดงค์โจโร โหติ ฯ

ก็ภิกษุใด บัดหนทาง มาจากที่นั้น ๆ เสีย เพื่อจะให้สำเร็จเป็นองค์แห่งอาสนะ-
คามภิกษุนั้นเป็น “รุดงค์โจร” ฯ

สเจ ปน อารญญิกสุส ภิกขุโน อุปชฌายโว อาจริโย วา กิลานโน
โหติ เตน อรญฺเณ สมุปายํ อถกนฺเตน กามนฺตกเสนาสนํ เนตฺวา อุปฺปจฺจาทพฺโพ ฯ

ก็ถ้าอุปชฌาย์ หรืออาจารย์ของอารัญญิกภิกษุนั้น บ่วยเป็นไข้ อารัญญิกภิกษุ
นั้น ไม่ได้รับความสะดวกที่จะรักษาไข้ในป่า ฟังนำผู้บ่วยไปสู่เสนาสนะเคียงบ้าน แล้ว
อุปฺปจฺจากเถติ ฯ

กาลสฺสเว ปน นิภุมิตฺวา องฺคยฺตเต จาเน อรุณํ อุกฺกจาเปตพฺพํ ฯ
แต่เธอต้องออกจากเสนาสนะเคียงบ้านนั้นแต่เช้าตรู่ ยังอรุณให้ตั้งขึ้นในที่ ๆ
ควรแก่องค์แห่งรุดงค์นี้ ฯ

สเจ อรุณฺณจฺฉานเวลาํ เตสํ อาพาโธ วฑฺฒติ เตสํ เยว กิจฺจํ กาทพฺพํ น
รุดงค์สุทฺธิเกน ภวิตพฺพนฺติ ฯ

ถ้าในเวลาอรุณขึ้น อำนาจของอุปชฌาย์ เป็นต้นนั้นทวีมากขึ้น ฟังทำกิจแก้ท่าน
เหล่านั้นเถิด เพราะเป็นความตาย อย่ายัดเป็นผู้หมดจดในรุดงค์อยู่เลย ฯ

อิทมฺมสุส วิธานํ

นี้ เป็นวิธีปฏิบัติแห่งอารัญญิกรุดงค์นี้

(ประเภทแห่งอารัญญิกังครุดงค์)

ปเภทโต ปน อยมปี ติวโร โหติ ฯ

แต่ว่าโดยประเภทแล้ว แม้พระโยคีผู้ถืออารัญญิกังครุดงค์นี้ ก็มี ๓ จำพวก ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างอุกฤษฏ์)

ตตถ อุกฤษฏาเงิน สัพพกาลิ อรณฺเณ อรุณิ อฏฺฐาเปตพฺพิ ฯ

บรรดา ๓ พวกนั้น ผู้ที่ถืออย่างอุกฤษฏ์ พึงยังอรุณให้ตั้งขึ้นในป่าทุกกาล ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างกลาง)

มชฺฌิโม จตฺตาริ วสฺสิกา มาเส คามนฺเต วสฺสํ ลภติ ฯ

ผู้ที่ถืออย่างกลาง ย่อมได้เพื่อจะอยู่ในเสนาสนะเคียงบ้าน ตลอด ๔ เดือนอันเป็น

ฤดูฝน ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างอ่อน)

มฺหุโก เหมนฺติเกปี ฯ

ผู้ที่ถืออย่างอ่อน ย่อมได้เพื่อจะอยู่ในเสนาสนะเคียงบ้าน อีก ๔ เดือน อันเป็น

ฤดูหนาว ฯ

(ความแตกแห่งอรัญญิกังครตงค์)

อิเมสํ ปน ติณฺณมฺปิ ขลาปฺริจฺฉินฺเน กาเล อรณฺเณโต อาคนฺตวา
คามนฺตเสนาสเน ชฺมมิ สฺถนฺตานํ อรุณเ อฏฺฐิตึเป รุตฺตํ น ภิชฺชติ ฯก็เมื่อภิกษุ ๓ พวกเหล่านี้ มาจากป่าในเวลาตามที่กำหนดไว้ กำลังพึงธรรม
ในเสนาสนะเคียงบ้าน แม้เมื่ออรุณตั้งขึ้น รุตฺตํก็ยังไม่แตก ฯ

สุตฺวา กจฺจนฺตานํ อนฺตรามคฺเค อฏฺฐิตึเป น ภิชฺชติ ฯ

ครั้นฟังแล้วกลับไป แม้อรุณตั้งขึ้นในระหว่างทางก็ไม่แตก ฯ

สเจ ปน อฏฺฐิตึเป ชฺมมกฺกิตฺติเก มฺหุตฺตํ นิปฺชชิตฺวา กมิสฺสุสามาติ
นิทฺทาขณฺตานํ อรุณิ อฏฺฐหติ อตฺตโน วา รุจฺฉิยา คามนฺตเสนาสเน อรุณิ
อฏฺฐาเปตพฺพิ รุตฺตํ ภิชฺชติ ฯแต่ถ้าเมื่อพระนักเทศน์ลุกขึ้นจากธรรมาสน์แล้ว ภิกษุผู้ถือรุตฺตงค์เหล่านั้น นอน
เสียโดยคิดว่า เราอนสักระเดี้ยวแล้วจักไป ดังนี้แล้วเลยหลับไป อรุณตั้งขึ้น (รุตฺตงค์

ย่อมแตก) หรือเบื่อพวกเธอ ยังอรุณได้ตั้งขึ้นในเสนาสนะเคียงบ้าน ตามความพอใจ
ของตน รุติงค์ย่อมแตกฉานนี้แล ฯ

อวยเมตต เกโท

นี้ เป็นความแตกในอารัญญิกังครุติงค์นี้

(อานิสสแห่งอารัญญิกังครุติงค์)

อัย ปน อานิสโส ส่วนอานิสสมิติดังต่อไปนี้ คือ

๑. อารญญโก ภิกขุ อรณฺณสญฺญํ มนสิโกโรนฺโต ภพฺโพ ลลทฺธิ วา
สมาธิ ปฏิลทฺธิ ลทฺธิ วา รกฺขิตฺตุํ

คือภิกษุผู้อารัญญิกไฟใจ ซึ่งอรณฺณสญฺญเป็นผู้ควรได้สมาธิที่ด้วยยังไม่ได้ หรือ
ควรรักษาสมาธิที่ตนได้แล้ว

๒. สตุปปัสส อุตฺตมโน โหติ ฯ ยถาห ฯ เตนาหํ นาคิต ตสฺส
ภิกขุโน อุตฺตมโน โหมิ อรณฺณวิหาเรนาติ ฯ

แม้พระศาสดาก็ทรงพอพระหฤทัยต่อเธอ ดังที่ทรงตรัสไว้ว่า ดูกรนาคิต เพราะ
เหตุนี้เราเป็นผู้พอใจต่อภิกษุนั้น โดยอรณฺณวิหาร (การอยู่ป่า)

๓. ปนฺตเสนาสนวาสโน จสฺส อสปปายรูปาทยो จิตฺตํ น วิกฺขิปปนฺติ ฯ
อนึ่ง อารมณฺ ํ มีรูปารมณฺเป็นต้น ที่ไม่เป็นสปปายะ ย่อมไม่รบกวนจิตของ
ภิกษุผู้มีปกติอยู่ในเสนาสนะ อันสงัดนั้นได้ ฯ

๔. วิคตสนฺดาโส โหติ เธอย่อมหายความสดุ้งกลัว

๕. ชีวตนิกนฺตี ปชหติ ก็จะได้ซึ่งความห่วงใยในชีวิตได้ ฯ

๖. ปวิเวกสฺขรตํ อสฺสาเทติ ย่อมยินดีรสแห่งความสุขอันเกิดแต่ความสงัด

๗. ปัสสูกุฬิกาทิภาโวปี จสฺส ปฏฺฐิรูปโ โหตีติ ฯ

แม้ความเป็นผู้ทรงผ้าบังสุกุล เป็นต้น ย่อมเป็นภาวะที่เหมาะสมแก่เธอด้วย

(คาถาสรูป)

ปวิวิคฺโค อสฺสฏฺโฐ ปนฺตเสนาสเน รโต

อารายนฺโต นาคสฺส วนวาเสน มานสํ

นักพรตผู้สงัด ไม่คลุกคลียินดีแล้วแต่ในเสนาสนะอันสงัด ยังมนัสของพระนาคะ
แห่งโลกให้ทรงยินดีอยู่ ด้วยการอยู่อาศัยในป่า

เอโก อรณฺเว นิวสํ ยํ สุขํ ลภเต ยติ
 รสํ ตสฺส น วินทนฺติ อปี เทวา สอินฺทกา ฯ

ผู้อยู่อาศัยในราวป่าแต่คนเดียว ย่อมได้ความสุขอันใด รสแห่งความสุขอันนั้น
 แม้ทวยเทพ พร้อมทั้งพระอินทร์ก็หาได้รับไม่

ปัสสกุณฺณจ เอโสว กวจิ วีย ธารยํ
 อรณฺณสงฺกามคโต อวเสสฺสตาโยโร
 สมตฺโต น จิรสฺเสว เซตุํ มารี สพาหนํ

ก็ท่านผู้ขี้แล สวมผ้าบังสุกุล ป่านักรบ สวมเกราะ ไปสู่สมรภูมิ คือ ป่า
 ผู้มีธรรมชาติเหลือเป็นอาวุธ ย่อมเป็นผู้สามารถ จะชนะมาร พร้อมทั้งพาหนะต่อกาล
 ไม่นานนัก

ตสฺมา อรณฺณवासุมฺหิ รตํ กยิราถ ปณฺธิโตติ ฯ
 เหตุนี้ บัณฑิตพึงทำความยินดี ในการอยู่ป่าเทอญ ฯ
 อัย อารณฺณิกงฺเค สมากานวิธานปฺปเกท เกทานิสํสวณฺณนา ฯ
 นี่เป็นการพรรณนาถึง การสมาทาน วิถีปฏิบัติ ประเภทความแตก และอันสงส
 ในอารัญญิกังคตฺตํ

จบ อารัญญิกังคตฺตํ

๑๔. ถาม ให้อธิบายในรูกขมูลิกังคตฺตํโดยพิศดาร ?

ตอบ ๙. รูกขมูลิกังคตฺตํ

ว่าโดยฉนัตถะ

รูกขมูลเ นิวาสโ รูกขมูลิ
 การเข้ารูปที่โคนไม้ ชื่อว่า รูกขมูล
 ตํ สลิมสฺสาติ = รูกขมูลิโก

การเข้าอยู่ที่โคนไม้เช่นนี้ เป็นปกติของภิกษุเช่นนี้ เหตุนี้ ภิกษุเช่นนี้ จึงชื่อว่า

รูกขมูลิกะ

ตสฺส องคํ รูกขมูลิกงฺค

องค์ของรูกขมูลิกภิกษุเช่นนี้ ชื่อว่า รูกขมูลิกังคะ

(คำสมาทานแห่งรุกขมูลิกังครุดงค์)

รุกขมูลิกงมปิ ฌนํ ปฏิจิปามิ รุกขมูลิกงคํ สมาทियามิ อิมํ
อณฺตรวจนน สมาทินํ โหติ ฯ

แม้รุกขมูลิกังคะ ย่อมเป็นอันสมาทานด้วย ๒ คำนี้ คำใดคำหนึ่ง คือ

ฌนํ ปฏิจิปามิ ข้าพเจ้าห้ามที่มั่งแล้ว

รุกขมูลิกงคํ สมาทियามิ ข้าพเจ้าสมาทานรุกขมูลิกังครุดงค์

(วิธีปฏิบัติในรุกขมูลิกังครุดงค์)

เตน ปน รุกขมูลิกเณ สัมมตริรุกข์ เจตียรุกข์ นิยาสรุกข์ ผลรุกข์
ปุปฺผรุกข์ วคฺคฺลิตฺตรุกข์ สุตฺตริรุกข์ วิหารมชฺเช จิตฺตฺรูกฺขนฺติ อิม รุกฺเข วิวชฺเชตฺวา
วิหารปจฺจนเต จิตฺตฺรูกฺโข กเหตุพฺโพติ

ก็รุกขมูลิกภิกษุนี้ พึงเว้นเสียซึ่งต้นเหล่านี้ คือ

๑. สัมมตริรุกข์ ต้นไม้ที่ตั้งอยู่ในระหว่างพรมแดน
 ๒. เจตียรุกข์ ต้นไม้ที่เป็นเจตีย
 ๓. นิยาสรุกข์ ต้นไม้มียาง
 ๔. ผลรุกข์ ต้นไม้มีผล
 ๕. ปุปฺผรุกข์ ต้นไม้มีดอก
 ๖. วคฺคฺลิตฺตรุกข์ ต้นไม้มีค่างคาว
 ๗. สุตฺตริรุกข์ ต้นไม้มีโพรง
 ๘. วิหารมชฺเช จิตฺตฺรูกฺขนฺติ ต้นไม้ที่ตั้งอยู่กลางวัด
- แล้วถือเอาต้นไม้ที่ตั้งอยู่ในที่สุดแดนวิหาร ฯ

อิทมสฺส วิธานํ

นี้ เป็นวิธีของรุกขมูลิกังครุดงค์นั้น

(ประเภทแห่งรุกขมูลิกังครุดงค์)

ปเภทโต ปน อยมปิ ติวโร โหติ ฯ

แต่เมื่อว่าโดยประเภทแล้ว พระโยคีผู้ถือรุกขมูลิกังครุดงค์นี้มี ๓ จำพวก

(ผู้ที่ถืออย่างอกุศล)

ตตถ อุกุกฏโจ ยถารุจิติ รุกขิ คเหตุวา ปฏิชคคาเปตุํ น ลกติ
ปาเทน ปณณตถุ อปเนตวา วสิตัพพ ๑

บรรดา ๓ ท่านนั้น ผู้ที่ถืออย่างอกุศล ย่อมไม่ได้เพื่อจะจงตนไม่ตามพอใจแล้ว
ได้ปฏิบัติ พึงเอาเท้ากวาดใบไม้ที่หล่นออกเสียแล้วจึงอยู่ ๑

(ผู้ที่ถืออย่างกลาง)

มชฌิโม ตํ จานํ สมปตฺเตหิเยว ปฏิชคคาเปตุํ ลกติ ๑

ผู้ที่ถืออย่างกลาง จะวนใครที่บังเอิญมา ณ ที่นั้นช่วยแล้วกวาดให้ก็ได้ ๑

(ผู้ที่ถืออย่างอ่อน)

มุตเคน อารามิกสมณุตเทเส ปกโกสิตฺวา โสธาเปตฺวา สมนํ การาเปตฺวา
วาลุกํ โอการาเปตฺวา ปาการปริกฺเขปํ การาเปตฺวา ทวารํ โยชาเปตฺวา ว สิตัพพ ๑

ผู้ที่ถืออย่างอ่อน จะเรียกคนงานวัด และสมณุตเทสมาช่วยชำระพื้นที่ ทำให้เรียบ
แล้วเกลี่ยทรายลง ทำรั้วล้อม ตัดบานประตูเสียด้วยแล้วจึงอยู่ก็ได้

มทิวเส ปน รุกขมุติเกน ตตถ อนิสํทิตฺวา อณฺณตถ ปริจฺจนเน
จานे นิสํทิตัพพ ๑

แต่ในวันที่มีงานมหรกรรม รุกขมุติภิกษุ อย่างหนึ่งอยู่ ณ ที่นั้น พึงย้ายไปนั่งเสีย
ที่อื่นที่มีอะไรปิดบัง

(ความแตกแห่งรุกขมุติภิกษุครั้ง)

อิเมสํ ปน ติณณมปี ฉนฺเน วาสํ กปปีตกฺขณเ รุตฺตํ กิซฺชติ ๑

ก็แลรุดงค์ของรุกขมุติภิกษุแม้ ๓ พวกนี้ ย่อมแตกในขณะที่เธอสำเร็จความอยู่
ในที่มุงบัง ๑

ชานิตฺวา ฉนฺเน อรุณํ อุกฺกฐาปีตมตฺเตติ อํกุตฺตรภาณกา ๑

ส่วนท่านผู้ชำนาญพระอังกุตรนิกายกล่าวว่า รุดงค์นี้แตกในขณะที่เธอรู้อยู่แล้ว
ยังอรุณให้ตั้งขึ้นในที่มุงบัง ๑

ออยเมตฺต เกโท

นี้ เป็นความแตกในรุกขมุติภิกษุครั้ง

(อานิสงส์แห่งรุกขมุลิกังครดงค์)

อัย ปน อานิโส ส่วนอานิสงส์มีดังต่อไปนี้ คือ

๑. รุกขมุลเสนาสน์ นิสฺสาย ปพพชชาติ วจนโต นิสฺสยานุรูป-
ปฏิบัติตติสพภาโว

เกิดเป็นความปฏิบัติสมควรแก่นิสัยขึ้นเอง เพราะพระพุทธรูปว่า การบรรพชา
อาศัยโคนไม้ เป็นที่นอนที่นั้

๒. อุปฺปานิ เจว สุตถาณิจ ตาณิจ อนวชฺชานีติ ภควตา ตวัณณิตปจฺจยตา
ใช้ปัจจัยตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงสรรเสริญว่าเป็นของน้อยด้วย หาได้ง่าย
ด้วย ไม่มีโทษด้วย

๓. อภิณฺหิ ตรุปลณฺณวิการทสฺสเนน อนิจฺจสยฺยาสมฺภูจฺจาปนตา
ปลุกอนิจจสัญญาคือความที่ไม่เที่ยงขึ้นได้ ด้วยได้เห็นความเปลี่ยนแปลงแห่ง
ใบไม้ยู่เนื่อง ๆ

๔. เสนาสนมจฺเฌรกมฺมารามตานิ อภาโว

เลิกความตระหนี่ในเสนาสนะ และความเพิลิตเพิลินในงานก่อสร้าง

๕. เทวตาหิ สหวาสิตา

ได้อยู่ร่วมกับรุกขเทวดาทั้งหลาย

๖. อุปฺปิจฺจนาทีนํ อนฺุโลมวฺตุตฺติตาติ

เป็นผู้มีความประพฤติสมควรต่อคุณมีความมักน้อยเป็นต้น แล ฯ

(คาถาสรูป)

วณฺณโต พุทฺธเสฏฺฐเจเน

นิสฺสโยติจ ภาสีโต

นิวาโส ปวิเวตฺตสฺส

รุกขมุลสโม กุโต

ที่อยู่ของภิกษุผู้สงัด

อันเป็นที่ ๆ พระพุทธเจ้าประเสริฐทรงสรรเสริญ และ

ตรัสว่าเป็นนิสัยของผู้บรรพชา ซึ่งเสมอด้วยโคนไม้ จัดหาได้แต่ที่ไหน

อวาตมจฺเฌรเหเร

เทวตาปริปาติเต

ปวิเวเต วสนฺโตหิ

รุกขมุลมฺหิ สฺพุทฺโต

อภิตตานิ นีลานิ

ปณฺฑุณี ปติตานิจ

ปตฺสนฺโต ตรูปณฺณิ

นิจฺจสณฺณํ ปนฺนทติ

เพราะว่า ภิกษุผู้มีวัตรอันดี เมื่ออยู่เหมือนไม้ อันสงัด อันเป็นที่น่าเสียซึ่ง
 อาวาสมัจฉริยะ เป็นที่อันเทวดาบริบาล เป็นใบไม้ทั้งหลาย ที่ยังอ่อนสีแดง แล้วก็
 เปลี่ยนเป็นสีเขียวและสีเหลือง แล้วก็หล่นไป ย่อมถ้ายถอนความสำคัญว่าเที่ยงเสียได้

ตสฺมา หิ พุทฺธทายชฺชํ

ภาวนาภิตตานิ

วิวิตํ นาติมณฺเฑยฺย

รุกฺขมูลํ วิจกฺขโนติ ฯ

เพราะเหตุนั้นแล ภิกษุผู้มีปัญญาเห็นแจ้ง จึงไม่ควรดูหมิ่นโคนไม้อันเป็นที่สงัด
 อันเป็นที่อยู่ของท่านยินดีในภาวนาอันนับว่าเป็นมรดกของพระพุทธเจ้านั้นแล

อัย รุกฺขมูลิกงฺเก สมาทานวิธานปฺปเกทานิสฺสวณฺณา

นี้เป็นการพรรณนาถึง การสมาทาน วิธีปฏิบัติ ประเภทความแตก และอันสงัด
 ในรุกขมูลิกังคุดงค์นี้

จบ รุกขมูลิกังคุดงค์

๑๕. ถาม อพฺโกลาสิกังคุดงค์ท่านอธิบายไว้ว่าอย่างไรบ้าง ?

ตอบ ๑๐. อพฺโกลาสิกังคุดงค์

ว่าโดยวจนัตถะ

อพฺโกลาเส นิวาโส อพฺโกลาโส ฯ

การเข้าสูในที่แจ้ง ชื่อว่า อพฺโกลาสะ ฯ

โส สีมสฺสาติ อพฺโกลาสโก

การเข้าอยู่ในที่แจ้งนั้น เป็นปกติของภิกษุนั้น เหตุนี้ ภิกษุนั้น ชื่อว่า
 อพฺโกลาสิคะ

ตสฺส องฺกํ อพฺโกลาสิกงฺกํ

องค์ของอพฺโกลาสิกภิกษุนั้น ชื่อว่า อพฺโกลาสิกังคะ

(คำสมาทานอัปโลกาสิกังครุตงค์)

อพุโลกาสิกมฺปี ฉนฺนญจ รุกขมฺลญจ ปฏิกฺขิปามิ อพุโลกาสิกงฺคิ
สมาธิยาตีติ อิมํ อลฺลตรวจนฺน สมาทินฺนํ โหติ ฯ

เมื่ออัปโลกาสิกังคะ ก็เป็นอันสมาทานด้วยคำ ๒ คำนี้ คำใด คำหนึ่ง คือ
ฉนฺนญจ รุกขมฺลญจ ปฏิกฺขิปามิ ข้าพเจ้าห้ามที่มุ่งบังด้วย โคนไม้ด้วย
อพุโลกาสิกงฺคิ สมาธิยามิ ข้าพเจ้าสมาทาน อัปโลกาสิกังคะรุดงค์

(วิธีปฏิบัติในอัปโลกาสิกังครุตงค์)

ตสฺส ปน อพุโลกาสิกสฺส ชมฺมสฺสวนาย วา อุโปสถตฺถาย วา อุโปสธา-
การํ วสิตํ วฏฺฐติ ฯ

ก็และการเข้าไปสู่โรงอุโบสถเพื่อการฟังธรรมก็ดี เมื่อกระทำอุโบสถก็ดี ย่อม
ควรแก่อัปโลกาสิกภิกษุนั้น

สเจ ปวิฏฺฐสฺส เทโว วสฺสติ เทเว วสฺสมานเ อนิกฺขมิตฺวา วสฺสปรเม
นิกฺขมิตพฺพํ ฯ

ถ้าเมื่อเธอเข้าไปแล้ว ฝนตกลงมาไซ้ เมื่อฝนยังตกอยู่ อย่าเพิ่งออกไป ต่อเมื่อ
ฝนหยุดจึงออกไป

โกชนสาถํ วา อคฺคิสถํ วา ปวิสิตฺวา วตฺติ กาคํ โกชนสาถาย
เถเร ภิกฺขุ ภตฺเตน อาปฺจุณฺติ อุตฺเทศนฺเตน วา อุตฺทิสฺสาเปนฺเตน วา ฉนฺนํมฺปปี
วิสิตํ พหิ ทฺพนิกฺขิตฺตานิ มลฺลญฺปิชาทินิ อนโต ปเวสฺตลฺลจ วฏฺฐติ ฯ

อัปโลกาสิกภิกษุนั้น เข้าไปสู่โรงฉัน หรือโรงไฟ ทำวัตรก็ดี เข้าไปเชื้อเชิญ
ภิกษุผู้เถระด้วยภัตตาหารในโรงฉันก็ดี เมื่อสอนหรือเรียนเข้าไปสู่ที่มุ่งบังก็ดี ขนเครื่อง
เสนาสนะมีเตียงตั้งเป็นต้น ที่วางเกะกะอยู่ข้างนอก เข้าไปไว้ในภายในที่มุ่งบังก็ดี ย่อม
สมควรทุกอย่าง ฯ

สเจ มกฺกํ กจฺจนฺเตน วุตฺตรานํ ปริกฺขาโร คหิโต โหติ เทเว
วสฺสสฺสเถ มกฺกมฺชเเม จิตฺสาถํ ปวิสิตํ วฏฺฐติ ฯ

ถ้ากำลังเดินทาง คือบริวารของภิกษุที่เป็นผู้เฒ่ากว่าไป เมื่อฝนตกเข้าไปสู่ศาลา
อันตั้งอยู่ในท่ามกลางทางก็ควร ฯ

สเจ น กิลฺยจิ คหิตํ โหติ สาถายํ วสามีติ เวเคน กนฺตุํ น วญฺญติ ฯ
 ถ้ามิได้ถืออะไร จะวิ่งไปด้วยหวังใจว่า จะอยู่ในศาลา ย่อมไม่ควร ฯ
 ปกติกคฺคิยา คนฺตฺวา ปวิฏฺเฐน ปน ยาว วสฺสปรมา จตฺวา คนฺตพฺพนฺติ ฯ
 แต่พึงเดินไปตามปกติ เข้าไปยืนอยู่จนฝนหยุด จึงไปเทอญ

อิทมฺสฺส วิธานํ

นี้ เป็นวิธีปฏิบัติในอัปโลกาสิกังครุดงค์นั้น

(ประเภทแห่งอัปโลกาสิกังครุดงค์)

ปเภทโต ปน อยมฺปิ ติวโร โหติ ฯ

แต่เมื่อว่าโดยประเภทแล้ว ภิกษุผู้ถืออัปโลกาสิกนี้ ก็มี ๓ จำพวก ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างอุกฤษฏ์)

ตตฺถ อุกฺกฏฐสฺส รุกฺขํ वा ปพฺพตํ वा เกหํ वा อุปนิสฺสาย วสิตุํ
 น วญฺญติ อพฺโลกาสฺสฺสฺส จีวรกฺกํ คตฺวา วสิตพฺพํ ฯ

ใน ๓ พวกนั้น สำหรับผู้ที่ถืออย่างอุกฤษฏ์ จะเข้าไปอาศัย (เงา) ต้นไม้ หรือ
 ภูเขา หรือเรือน อยู่ย่อมไม่สมควร ต้องทำจีวรกฐ (กระโจมจีวร) อยู่กลางแจ้ง
 นั้นแหละ ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างกลาง)

มฺขณฺนิมฺสฺส รุกฺขปพฺพตเกหานิ อุปนิสฺสาย อนโต อปวิสิตฺวา วสิตุํ
 วญฺญติ ฯ

สำหรับผู้ที่ถืออย่างกลาง จะเข้าไปอาศัย (เงา) ต้นไม้ ภูเขา และเรือน อยู่
 แต่ไม่เข้าไปข้างใน ก็ควร ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างอ่อน)

มฺหุทฺทสฺส อจฺจนฺนํ มรียาทปพฺการมฺปิ สาขามณฺฑปโปปี ปิฏฺฐปโณปี
 เขตฺตรุกฺขกาทีหิ นทฺฑทีตา ตตฺตรุกฺกฏกฺกฏิก้าปี วญฺญตฺตีติ ฯ

สำหรับผู้ที่ถืออย่างอ่อน แม้เงาที่เขาที่คนมิได้มุงบัง (เสริม) แม้ซุ่มกิ่งไม้ แม้ผ้า
 แม้กระท่อมร้าง อันตั้งอยู่ในนานั้น ๆ ที่คนผ่านไป เป็นต้น ทั้งไว้อย่างควรทั้งนั้นแล

(ความแตกในอัปโลกาสิกังครดงค์)

อิมสั ปน ตินฺณมฺปิ วาสตุถาย นนฺนพจ รุกขมฺลลย ปวิฏฺฐกฺขณ
รฺดงคั กิษฺขติ ฯ

ก็รฺดงคัแห่งอัปโลกาสิกิษฺขทั้ง ๓ พวกนี้ ย่อมแตกในขณะที่เธอไปสู่มฺงบังคั
โคนไม้ก็คั เมื่ออยู่ ฯ

ชานิตฺวา ตตฺถ อรุณํ วุฏฺฐาปีตมตฺเตติ อํกุตฺตรภาณกา ฯ

ส่วนท่านอํกุตฺตรภาณกาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่า รฺดงคันี้ย่อมแตกในขณะที่เธอรู้
อยู่แล้ว ยังอรุณให้ต้งขึ้นในมฺงบังคั โคนไม้ก็คันั้น

ออยเมตฺต เกโท

นี้ เป็นความแตกในอัปโลกาสิกังครดงคันี้ ฯ

(อานิสฺสแห่งอัปโลกาสิกังครดงคั)

อํ ปน อานิสฺโส ส่วนอานิสฺสมีต้งต่อไปนี้ คือ

๑. อาวาสปฺลิโพษฺปะจฺเณโก

จะตตความกังวลในอาวาสเสียได้

๒. ถีนมิทฺธปฺปนฺทนํ

บรรเทาถีนมิตรเสียได้

๓. มิกกาวิย อสฺสจฺจาริโน อนิเกตา วิหรนฺติ กิษฺขโวติ ปสฺสํสา ย อนฺรุปกา

เป็นผู้ควรแก่การสรรหาว่า พวกภิกษุเป็นผู้เที่ยวไปไม่เที่ยวเกาะ ไม่มีที่พะวง
พำนกัอยู่ปานต้งฝูงเหอณะนั้นต้งนี้

๔. นิรุตฺสจฺจตา

เป็นผู้ไม่มีความคลุกคัลล

๕. จาตฺตทิตฺตตา

เป็นผู้เที่ยวไปสะดวงท้งท้ง ๔ ทิศ

๖. อปฺปิจฺจนาทํ นํ อนฺโถมวตฺตติตาติ

เป็นผู้มีความประพตติอนฺโถมต้งคณ มีความมกัน้อยเป็นต้งนแล

(คาถาสรูป)

อนคาริยภาวสฺส อนุรูปเป อทุลลเก
 ตารามณิวัตานมฺหิ จนฺทที่ปฺปภาสิตะ
 อพฺโลกาเส วสํ ภิกฺขุ มิกฺกุตฺเตน เจตสา

ภิกษุผู้อยู่ในกลางแจ้ง อันเป็นที่สมควรแก่ภาวะของผู้มีได้ครองเรือน ซึ่งทำได้
 ไม่ยาก อันมีเพดาน อันวิจิตรด้วยแก้วคือ ดวงดาว อันสว่างไสวแล้วด้วยประทีป คือ
 ดวงจันทร์

ถีนมิทฺธํ วิโนเทตฺวา ภาวนารามตํ สิทฺธํ
 ปวิเวกรสฺสสํภํ น จิรสฺสเว วินฺทติ
 ยสฺมา ตสฺมา หิ สปปญฺญโ อพฺโลกาเส รโต สียาติ ฯ

เธอมีจิตเป็นดังเนื้อทราย บรรเทาถีนมิทธรเสียได้ อาศัยความเป็นผู้ยินดีใน
 ภาวนา ย่อมประสบซึ่งความปลื้มใจในรสอันเกิดแต่ปวิเวกโดยมิข้ามินาน เหตุนี้และ
 ผู้มีปัญญา พึงเป็นผู้ยินดีในที่กลางแจ้งแล ฯ

อโย อพฺโลกาสิกฺกเก สમાทานวิธานปฺปเกท เกทานิสํสวณฺณนา ฯ

นี่เป็นการพรรณนาถึง การสมาทาน วิธีปฏิบัติ ประเภท ความแตก และอันสงส์
 ในอัมภโกสิกัณฑุคฺค

จบ อัมภโกสิกัณฑุคฺค

๑๖. ถาม เมื่อว่าโดยวจนัตถะจนถึงอันสงส์ของโสธานิงคฺคฺคฺจะแสดงว่าอย่างไร ?

ตอบ ๑๑. เมื่อว่าโดยวจนัตถะจนถึงอันสงส์ของโสธานิงคฺคฺคฺ จะแสดงว่า
 อย่างไร ?

ว่าโดยวจนัตถะ

สุสานเน นิวาโส สุสานํ

การเข้าอยู่บ้าน ชื่อว่า สุสานะ

ดี สัตมสุตาสติ โสทานิโก ฯ

การเข้าอยู่ในป่าช้านั้น เป็นปกติของภิกษุนั้น เหตุนี้ ภิกษุนั้น จึงชื่อว่า
โสทานิก ฯ

ตสฺส องคํ โสทานิกงคํ

องค์ของโสทานิกภิกษุนั้น ชื่อว่า โสทานิกังคะ

(คำสมาทานแห่งโสทานิกังครุตงค)

โสทานิกงคัมปิ น สุตานํ ปฏิกิจปามิ โสทานิกงคํ สมายิยามิ อิมํ
อญฺญตฺรวจฺเจนน สมายินฺนํ โหติ ฯ

แม้โสทานิกครุตงค ย่อมเป็นอันสมาทานด้วยคำ ๒ คำ คำใดคำหนึ่ง คือ

น สุตานํ ปฏิกิจปามิ ข้าพเจ้าห้ามฐานที่มีใช้ป่าช้า โสทานิกงคํ สมายิยามิ
ข้าพเจ้าสมาทานโสทานิกังครุตงค

(วิธีปฏิบัติในโสทานิกังครุตงค)

เตน ปน โสทานิเกน ยํ มนุสฺสา นิวาเสนฺตา อิํ สุตานนฺติ อวฺชฺยเปนฺติ
น ตตฺถ วสิตพฺพํ ฯ

ก็โสทานิกภิกษุนั้น ไม่พึงอยู่ในบ้านที่มนุษย์ทั้งหลาย ผู้อยู่อาศัยกำหนดตั้งไว้ว่า
ที่นี้เป็นป่าช้า ฯ

น हि มตฺกสฺรีเร อชฺฌาปีเต ตํ สุตานํ นาม โหติ ฯ

เพราะว่าเมื่อยังมิได้เผาศพแล้วที่นั้น ชื่อว่าเป็นป่าช้าหามิได้เลย ฯ

ฉาปีตกาลโต ปน ปญฺญา ย สเจปี ทวฺกทฺส วสฺตานิ นทฺทิตํ
สุตฺตานเมจ ฯ

ก็จะเต็มแต่กาลที่เผาแล้วใน แม้หากจะทิ้งไว้ตั้ง ๑๒ ปี คือมิได้เผาผีในระหว่าง
๑๒ ปี ก็คงเป็นป่าช้าอยู่นั่นเอง ฯ

ตสมึ ปน วสนฺเตน จงฺกมฺมณฺญาทีนึ การเตวา
มณฺจปฺปิจฺจํ ปณฺณเปตฺวา ปานีโย โภชนีโย อปฺปญฺจปตฺวา ธมฺมํ วาเจนฺเตน
น วสิตพฺพํ ฯ

อัปโกธานิกภิกษุผู้อยู่ในที่นั้น ไม่ควรให้เขาทำที่จงกรมและ มณฑปเป็นต้น
อย่าพึงเขาลาดเตียงตั้ง อย่าพึงให้เขาตั้งน้ำใช้น้ำนั้น แล้วบอกกรรม จึงอยู่ ฯ

กรุกํ หิ อิทํ รุตฺตํ
เพราเชตฺตํคํ เป็นของหนัก
ตสฺมา อูปนฺนปรีสุตฺย วิมาตฺตถาย สงฺฆตฺตเถวํ วา ราชยฺตฺตถํ วา
ชานาเปตฺวา อูปมตฺเตน วสิตพฺพํ ฯ

เหตุนี้ เพื่อประโยชน์แก่การกำจัดอันตรายซึ่งบังเกิดขึ้นแล้ว พึงแจ้งความให้
พระสังฆเถระ หรือเจ้าพนักงานให้ทราบ อย่าได้เป็นผู้ประมาทอยู่เถิด ฯ

จงกมนฺเตน อฑฺฒกฺขิเกน อาพาหนํ โอโลเกนฺเตน จงฺกมิตพฺพํ ฯ
เมื่อจงกรม พึงชำระเรื่องดูที่เผาศพไปด้วย ฯ

สุตฺตานํ กจฺจนฺเตนาปี มหาปถา โอกกมฺมํ อูปฺปถมกฺเคน กนฺตพฺพํ ฯ
เมื่อไปสู่ป่าช้าแล้ว ก็พึงหลีกออกจากทางใหญ่เสีย เดินในทางนอกเถิด

ทิวาเยว อารมฺมณํ ววฺภูตฺเปตพฺพํ ฯ
พึงกำหนดอารมณ์ให้แม่นยำเสียแต่ในกลางวัน

เอวํ หิสฺสํ ตํ รตฺตํ ภายานกํ น ภวิสฺสตี ฯ
ด้วยว่าเมื่อกำหนดเสียอย่างนี้ มันจะได้ไม่เป็นสิ่งชวนกลัว สำหรับเธอในเวลา

กลางคืน
อมฺนุสฺสา รตฺตํ วิรวิตฺวา วิรวิตฺวา อาหิณฺฑนฺตาปี น เกนจิ
ปหริตพฺพา ฯ

อมนุษย์ทั้งหลาย แม้มันจะเที่ยวส่งเสียงร้องไป ก็อย่าประหลาดมันด้วยวัตถุ
อะไร ๆ ฯ

เอกทิวสมบัติ สุสาน อคนตฺ น วรรณิตี
 อันโสสานิกภิกษุจะขาดไปป่าช้าเสียแม้วันเดียวย่อมไม่ควร
 มชฺฌิมยามิ สุสานเ เขเปตฺวา ปจฺฉิมยามเ ปฏิภุมิตฺ วรรณิตี

องคุตตรภาณกา ฯ

พระอังกคุตตรภาณกาจารย์กล่าวว่า ยังมีชฌิมยามให้สิ้นไปในป่าช้า แล้วกลับเสีย
 ในปัจฉิมยามก็ควร

๑. อมณฺสุสานํ ปิยํ ติลปฺปญฺจมาสภตฺต มจฺฉิมสํจีรเตลคฺคฺพาทีขชฺชโกชช
 น เสวิตพฺพิ ฯ

ของเคี้ยว ของกิน ที่อมนุชชอบ เช่น ขนมโรยงา, ข้าวเจือถั่ว ปลา เนื้อ
 นมสด น้ำมัน น้ำอ้อยงาบ โสสานิกภิกษุไม่ควรเสพ ฯ

๒. กุลเกหํ น ปวิสิตพฺพนติ

โสสานิกภิกษุไม่ควรเข้าไปสู่เรือนแห่งสกุลแล ฯ

อิทมสฺส วิชานํ

นี้ เป็นวิธีปฏิบัติ แห่งโสสานิกังครุดงค์นั้น

(ประเภทแห่งโสสานิกังครุดงค์)

ปเภทโต ปน อยมฺปิ ติวโร โหติ ฯ

แต่เมื่อว่าโดยประเภท ภิกษุผู้ถือโสสานิกรุดงค์นี้ ก็มี ๓ จำพวก ฯ

(ผู้ถืออย่างอุกฤษฏ์)

ตตฺถ อุกฺกฏฺเฐน ยตฺถ ชฺวทาหชฺวกฺขปชฺวโรทหนานิ อตฺถิ ตตฺถเภา
 วสิตพฺพิ ฯ

ใน ๓ พวกนั้น ผู้ถืออย่างอุกฤษฏ์ พึ่งอยู่ในป่าช้าที่ได้ลักษณะ ๓ คือ

๑. ชฺวทาห มีการเผาศพเป็นประจำ

๒. ชฺวกฺขป มีทรางศพ ทอดอยู่ มิได้ขาด

๓. ชฺวโรทหน มีเสียงร้องไห้เนื่องนิตย

มธุสมิตสู ตีสฺ เอกสมิมปิ สติ วัณฺณติ ฯ

ในป่าช้าที่ได้ลักษณะหนึ่ง ใน ๓ ลักษณะนั้น ก็ใช้ได้

(ผู้ที่ถืออย่างอ่อน)

มธุสฺส วุตฺตณฺเณ สฺถานลกฺขณํ ปตฺตมตฺเต วัณฺณติ ฯ

ในที่ ๆ สักว่า ได้ลักษณะป่าช้า โดยนัยที่กล่าวแล้ว ก็ใช้ได้

(ความแตกแห่งโสสานิกังคธาตุ)

อิมํ ปน ตินฺนํเณมปิ น สฺถานมฺหิ วาสกปฺปนํ ธฺตุงคํ ภิชฺชติ ฯ

ก็ธาตุแห่งโสสานิกิกษุทั้ง ๓ พวกนี้ ย่อมแตก เพราะสำเร็จความอยู่ในที่ ๆ มีใช้ป่าช้า ฯ

สฺถานํ อคตทิวเสติ อํกุตฺตรภาณกา ฯ

ส่วนพระอังกุตตรภาณกาจารย์กล่าวว่า ธตุงคนี้ ย่อมแตก ในวันที่เธอไม่ไปป่าช้า

อยเมตถ เภโท

นี้ เป็นความแตกในโสสานิกังคธาตุนี้

(อานิสฺสแห่งโสสานิกังคธาตุ)

อํ ปน อานิสฺโส ส่วนอานิสฺส มีดังต่อไปนี้ คือ

๑. มรณสฺสตีปฺปิตาโก ได้มรณสติ
๒. อปฺปมาทวiharิตา เป็นผู้มึ่ปกติ อยู่โดยไม่ประมาท
๓. อสุกฺกนิมิตฺตาทิกโม บัลลุอสุกฺกนิมิต
๔. กามราควิโนทนี บรรเทาความราคะ
๕. ขลิทํ กายสภาวทสฺสนํ เห็นสภาพแห่งกายเนื่อง ๆ
๖. สํเวทพฺหุลตา เป็นผู้มากด้วยความสลด
๗. อาโรคมทาธิปฺปหานํ ละ ความ เมา มีความ เมา ใน ความ ไม่มี โรค เป็นต้น
๘. ภัยเภาวสหนตา อดทนต่อภัยน่าสพึงกลัว

๕. อมรุตสถาน คุรุภวานีตา เป็นที่เคารพนับถือของพวกอมรุษย์
 ๑๐. อุปปีจิตาที่นี้ อนุโลมวตฺติตาติ เป็นผู้มีภาพรพฤติอนุโลมต่อคุณ
 มีความมากน้อย เป็นต้นแล ฯ

(คาถาสรูป)

โสตนิกฤษี มรณานุสฺตติปภาวา
 นิพฺพาคตมฺปี น มฺสนฺติ ปมาทโทสา

ก็เพราะความแจ่มชัดแห่งมรณสติโทษคือความประมาททั้งหลาย ย่อมจะไม่
 ผั่วพานซึ่งพระโยคีผู้สำนักในป่าช้า แม้ผู้นอนหลับแล้ว

สมปฺสฺสโต จ กุณฺปาณิ พหฺนึ ตสฺส
 กามานุราควสคมฺปี น โหติ จิตฺตํ

อนึ่ง เมื่อท่านเห็นซากศพอยู่เป็นอันมาก แม้จิตก็ย่อมไม่ไปสู่อำนาจแห่งความ
 กำหนดเนื่อง ๆ ในกาม ฯ

สมฺมา อโถ ฌญฺติ นิพฺพุติเมสฺमानิ
 โสตานิกงฺคมิติ คุณฺวหตฺตา
 นิพฺพานินฺนทฺทเยน นิเสวิตพฺพนฺติ ฯ

อนึ่ง ท่านย่อมพยายามแสวงหาความดับได้โดยชอบ เหตุนี้เองค้ำแห่งโสตานิกังค
 อันกุลบุตรผู้มีใจน้อมไปสู่สุญญาน พึงเข้าไปเสพ เพราะเป็นสิ่งบันดาล คุณหลายหลาก ฯ

อยํ โสตานิกงฺเก สมาทานวิธานปฺปเกทฺธานิสํสวณฺณา

นี้เป็นการพรรณนา ถึงคำ สมาทาน วิธีปฏิบัติ ประเภท ความแตก ใน
 โสตานิกังคะชุดงค์

จบ โสตานิกังคะชุดงค์

อวยเมตถ เกโท

นี้ เป็นความแตก ในยถาสันถติกัฏฐวงศ์

(อานิสสแห่งยถาสันถติกัฏฐวงศ์)

อัย ปน อานิสโส แต่มีอานิสสดังต่อไปนี้ คือ

๑. ยัมม ลพฺฐิ เตน ตุณฺณพฺพนฺติ วุตฺโตวาทกรณํ

ได้กระทำตามโอวาทที่ตรัสว่า ภิกษุได้สิ่งใดพึงยินดีด้วยสิ่งนั้น

๒. สพฺรหมฺนาริหิตเสิตา

เป็นผู้แสวงหาประโยชน์เพื่อแม่เพื่อนพรมจรรยด้วยกัน

๓. หีนปฺปณฺตีวักปฺปปริจาโค

สละได้ซึ่งความเกียจจนว่าแล้ว และดีเสียได้

๔. อนโรธวิโรธปฺปหานํ

ละความยินดีในร้ายเสียได้

๕. อตฺตริจฺจนตาย ทวารปิตฺทหนํ

ปิดทางแห่งความปรารถนาเกินเสียได้

๖. อปฺปิจฺจนตาทีนํ อนฺนโลมวุตฺติตาติ ฯ

เป็นผู้มีความประพฤติดอนฺนโลมต่อคุณ มีความมักน้อยเป็นต้นแล้ว ฯ

(คาถาสรูป)

ยัมม ลพฺฐิ เตน สนฺตฺตฺตฺตฺตฺ

ยถาสันถติโก ยติ

ยินดีแต่เสนาสนะที่ตนได้ นักพรตผู้สมาทาน ยถาสันถติกัฏฐวงศ์

นิพฺพิกปโป สฺสํ เสติ

ติณฺสนฺนรเกสุปี

เป็นผู้หมดความเกียจจน ย่อมนอนสบาย แม้ในเสนาสนะ อันปลาดแล้วด้วย

หญ้า ฯ

น โส รชชติ เสฏฐมฺหิ
 หิณํ ลทฺธา นกฺขปฺติ
 ทํานมฺยินฺติ แต่ในเสนาสนะดี ได้เสนาสนะเลวกก็ไม่หงุดหงิด
 พุรหมจารินวเก หิเตน อนุกมฺปติ
 ย่อมอนุเคราะห์พรหมจารีรุ่นใหม่ ด้วยประโยชน์เกื้อกูล
 ตสฺมา อริยตฺถาจิณฺณํ
 มุนิ ปุคฺควณฺณิํ
 อนุยฺยุเชถ เมธาวี
 ยถาสฺนถฺตฺรามตฺนฺติ
 เหตุนี้ ผู้ที่มีเมธา พึงหมั่นประกอบความเป็นผู้ยินดีในยถาสันถติกะดังคือนั้น
 ส่งเสริม ความเป็นพระอริยเจ้า ซึ่งพระมุนี ผู้มีพระเกียรติสรรเสริญแล้ว ฉะนั้นเทอญ ฯ
 อํ ยถาสฺนถฺติกฺกํเค สฺมาทธานวิธานปฺปเกทฺทธานิสํสวณฺณนา
 นี้ เป็นการพรรณนา ถึงการสมาทานวิธีปฏิบัติประเภท ความแตกและอาณิสงส์
 ในยถาสันถติกังคระดังคือนั้น

จบ ยถาสันถติกังคระดังคือนั้น

๑๘. ถาม เนสัชชิกังคระดังคือนั้นอธิบายไว้ว่าอย่างไร ให้อธิบายมาโดยละเอียด

ตอบ อธิบายว่า ๑๓. เนสัชชิกังคระดังคือนั้น
 ว่าโดยฉันทะ

สยนิ ปฏิกฺขปิฏฺวา นิสฺสชฺชาย วิหริตุํ สลฺมสฺสตาติ เนสัชชิกโก
 การห้ามการนอน แล้วอยู่ด้วยการนั่ง เป็นปกติของภิกษุนี้ เหตุนี้ ภิกษุนี้
 ชื่อว่า เนสัชชิกะ ฯ

ตสฺส อํคํ เนสัชชิกํคํ
 องค์ของเนสัชชิกภิกษุ ชื่อว่า เนสัชชิกังคะ

(การสมานเนสัชชิกังครุดงค์)

เนสัชชิกงุมปี เสยย์ ปฏิกิจปามิ เนสัชชิกงุคัม สมิติยามิตี อิมสํ
อณฺฏตฺรจเนน สมิติณฺนี โหติ ฯ

แม้เนสัชชิกังคะ ย่อมเป็นอันภิกษุสมานแล้วด้วยคำ ๒ คำ คำใดคำหนึ่ง คือ

เสยย์ ปฏิกิจปามิ ข้าพเจ้าจัดการนอน

เนสัชชิกงุคัม สมิติยามิ ข้าพเจ้าสมานเนสัชชิกังครุดงค์ ฯ

(วิธีปฏิบัติในเนสัชชิกังครุดงค์)

เตน ปน เนสัชชิกเณ รตฺติยา ตีสุ ยามะสุ เอกํ ยามํ อุกฺกฺขาย
จกฺกมิตฺตพํ ฯ

ก็เนสัชชิกภิกษุ นั้น พึงลุกขึ้นจงกรมตลอดยามหนึ่ง ในบรรดายามทั้ง ๓ แห่ง
ราตรี ฯ

อิริยาบถสุ หิ นิปฺชชิตฺตฺว น วฏฺฏติ ฯ

ด้วยว่าในอิริยาบถทั้งหลาย การนอนเท่านั้นไม่ควร ฯ

อิทมฺสฺส วิชานํ

นี้ เป็นวิธีปฏิบัติแห่งเนสัชชิกังครุดงค์นั้น

(ประเภทแห่งเนสัชชิกังครุดงค์)

ปเภทโต ปน อยมฺปํ ติวโร โหติ ฯ

แต่เมื่อว่าโดยประเภทแล้ว แม้พระโยคีผู้ถือเนสัชชิกังครุดงค์นี้ ก็มี ๓ จำพวก ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างอุกฤษฏ์)

ตตฺถ อุกฺกฺกฺขสฺส เนว อปฺสฺสเนนํ น ทฺสฺสปลฺลตฺตฺติกา น อาโยคปญฺญ
วฏฺฏติ ฯ

ใน ๓ จำพวกนั้น ผู้ที่ถืออย่างอุกฤษฏ์จะใช้ พนักพิง, ผ้ารัดเข่า แผ่นผ้าทาบ,
ไม่ควร ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างปานกลาง)

มฺชณฺนิมฺสฺส อิมะสุ ตีสุ ขงฺกิลฺลจิ วฏฺฏติ ฯ

ผู้ที่ถืออย่างปานกลาง ใน ๓ อย่างนั้น จะใช้แต่เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งควรอยู่ ฯ

(ผู้ที่ถืออย่างอ่อน)

มุกทุกส อปสฺสเนนบี ทุสฺสปลลตฺติกาปี อาโยคปโฏปี พิมฺโพหนมบี
ปญฺจโคปี สตุตฺตโคปี วฏฺฏติ ฯ

ผู้ที่ถืออย่างอ่อน จะใช้ พนักพิงก็ได้ ผัวรัดเข่าก็ได้ แผ่นผ้าอาโยคก็ได้ หมอน
ก็ได้ เก้าอี้ปญฺจจจะก็ได้ เก้าอี้สตัตฺตจจะก็ได้ ฯ

ปญฺจโค นาม ปิฏฺฐิอปสฺสเนน สทฺธิ กโต ฯ

ที่ชื่อว่า เก้าอี้ปญฺจจจะ คือเก้าอี้ที่ทำให้พร้อมด้วยมีพนักพิงข้างหลัง

สตุตฺตโค นาม ปิฏฺฐิอปสฺสเนน ฯ

ที่ชื่อว่าเก้าอี้สตัตฺตจ ได้แก่เก้าอี้ที่ทำให้มีพนักหลัง

อุกโต ปสฺสเสสฺส อปสฺสเยหิ จ สทฺธิ กโต ฯ

และพนักข้างทั้ง ๒

ตํ กิร ติปิฏฺฐกฺจฺจุพาทยตฺเถรสฺส มนุสฺสา อภิสุ ฯ

ได้ยินว่า พวกมนุษย์ได้ ทำเก้าอี้ชนิดนั้น ถวาย แก่ พระจุพาทเถระ ผู้ทรง
พระไตรปิฎก

เถโร อนาคตามิ หุตฺวา ปรีนิพฺพายิ ฯ

พระเถระเป็นพระอนาคตามีปรีนิพพานแล้ว ฯ

(การแตกแห่งเนสัชชิกังคธาตุ)

อิมสํ ปน ตินฺณมบี เสยฺยํ กปฺปิตมตฺเต ธตฺตํ กิ ชฺชตีติ ฯ

ก็ธาตุของพระเนสัชชิกโยคีทั้ง ๓ พวกนี้ ย่อมแตก ในขณะที่สำเร็จการนอน ฯ

ออยเมตฺถ เกโท

นี้ เป็นความแตก ในเนสัชชิกังคธาตุนี้

(อานิสฺสแห่งเนสัชชิกังคธาตุ)

อํ ปน อานิสฺโส แต่มีอานิสฺสดังต่อไปนี้ คือ

๑. เสยฺยสุขํ ปัสสสุขํ มิทฺธสุขํ อนุยฺยโต วิหริตี วุตฺตสฺส เจตฺโต
วินิพนฺธสฺส อปฺสจฺเจตฺตํ

ตัดเครื่องผูกพันใจที่กล่าวในบาลีว่า ภิกษุประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งความสุขในการ
นอน สุขในการเอนหลัง สุขในการหลับอยู่ ดังนี้ เสียได้

๒. สพฺพกมฺมฏฺฐานานํ โยคสฺส ปายตา

เป็นผู้มีความสะดวกในการตามประกอบพระกรรมฐานทุกอย่าง

๓. ปาสาทิกอิริยาปฺลตา

มีอิริยาบถ น่าเลื่อมใส

๔. วิริยารมฺภานุกูลตา

เป็นผู้เหมาะสมที่จะทำความเพียร

๕. สมฺมาปฏฺิปปตฺติยา สมฺปพฺรุหนาคี ฯ

สัมมาปฏิบัติเพิ่มพูนด้วยดี

(คาถาสรูป)

อาภุชิตฺวาน ปฺลลङฺกํ

ปณฺธิยา อุชฺฌํ ตํ

นักพรตคู่บัลลังก์นั่ง ตั้งกายตรง

นิสีทฺนโต วิกมฺเปติ

มารสฺส หทยํ ยติ

ย่อมยังหทัยของมาร ให้หวาดหวั่น ฯ

เสยฺยสุขํ มิทฺธสุขํ

หิตฺวา อารทฺธวิริโย

เนสฺสชากริโต ภิกฺขุ

โสภณโต ตโปวัน

ภิกษุจะความสุขในการนอน สุขในการหลับ ประสพความเพียรยินดี การนั่ง
เปล่งปลั่ง อยู่ในป่า คือ ตปะ ฯ

นิรามิตี ปิติสฺ
 ยสฺมา สมาริ คจฺจนติ
 ตสฺมา สมนุญฺญเขยฺย
 ธีโร เนสฺสชฺชิกิ วตฺนติ ฯ

ท่านย่อมจะประสบสุข เกิดแต่ความปิติ อันไม่เกี่ยวข้องกับอามิษเหตุ นั้น บัณฑิต
 พึงหมั่น ประกอบวัตร ชื่อว่า เนสฺสชฺชิกะ เทอญ

อัย เนสฺสชฺชิกงฺเก สมารานวิธานปปเภทเภทานิสํสวณฺณา

นี้ เป็นการพรรณนา ถึงการสมาทาน วิธีปฏิบัติประเภท ความแตก และอันสูงส่ง
 ในเนสฺสชฺชิกังคธุดงค์

จบ เนสฺสชฺชิกังคธุดงค์

๑๙. **ถาม** ธุดงค์โดยพิศดาร ท่านอธิบายไว้อย่างไรบ้าง

ตอบ ท่านอธิบายว่า ธุดงค์โดยพิศดาร

พฺยาสโต ปน	ก็โดยพิศดาร
ภิกฺขุณฺโณ เตรส	ธุดงค์ของภิกษุ มี ๑๓ ข้อ
ภิกฺขุณฺนี อญฺจ	ธุดงค์ของภิกษุณี มี ๘ ข้อ
สามเณรานํ ทฺวาทส	ธุดงค์ของสามเณร มี ๑๒ ข้อ
สิกฺขมานาสามเณรีนํ สตฺต	ธุดงค์ของสัปปมานาและสามเณรี มี ๗ ข้อ
อุปาสก อุปาสิกานํ เทวติ	ของอุบาสก อุบาสิกา มี ๒ ข้อ
เทวจตุตฺตาฬีส ธุดงฺคานิ โหนติ	
รวมเป็นธุดงค์ ๔๒	

สเจ หิ อพฺโลกาเส อารญฺณิกงฺคสมฺปนฺนํ สุตานํ โหติ เอโกปี ภิกฺขุ
 เอกปฺปหารเณ สพฺพธุดงฺคามิ ปริภุญฺชตุํ สกโกติ ฯ

ก็ถ้าว่า ปาชาอันพึงพร้อมด้วยอารัญญิกังคะ ที่มีอยู่ในที่โล่ง ภิกษุแม้รูปเดียว
 ย่อมอาจเพื่อจะรักษาดูแลธุดงค์ทั้งหมดโดยคราวเดียวเท่านั้น ฯ

ภิกษุนี้ ปน อารณณิกังคิ ขลุปัจจนาภตติกังคิ จ เทวปี สิกขาปเทเนว
ปฏิบัติจิตตานิ ฯ

แต่สำหรับพวกภิกษุณี รุดงค์ ๒ ข้อ คือ

อารัญญิกังคะ ขลุปัจจนาภตติกังคะ ทรงห้ามโดยสิกขาบทนั้นเดียว

อพโลกาสิกังคิ รุกขมุลิกังคิ โสสานิกงคณติ อิมานิ ตีณิ ทุปบริหารานิ

รุดงค์ ๓ ข้อเหล่านี้คือ

อพโลกาสิกังคะ

รุกขมุลิกังคะ

โสสานิกังคะ รักษาได้ยาก

ภิกษุनिया หิ ทุตติยิกิ วินา วสิตุํ นวญญติ

เพราะนางภิกษุณี จะอยู่ปราศจากเพื่อน ๒ ไม่ควร

เอวรูเป จ ฐาเน สมานจณนทา ทุตติปีกา ทุตตภา ฯ

และในที่เห็นปานนั้น จะหาผู้ร่วมฉันทะเลเป็นเพื่อน ๒ ก็ยาก ฯ

สเจปี ลเภยย สัตถุจวิหารโต น มุจเจยย ฯ

แม้หากจะหาได้ไซ้ร้ ก็ยังไม่พ้นจากการอยู่คลุกคลีกัน ฯ

เอวํ สติ ยสฺสตุถาย รุดงค์ิ เสเวยฺย เสวสฺสา อตุโก น

สมปชฺเชยฺย

เมื่อเป็นเช่นนั้น นางภิกษุณี พึงเสพรุดงค์เพื่อประโยชน์อันใด ประโยชน์อันนั้น
จะสำเร็จแก่นางไม่ได้เลย ฯ

เอวํ ปริกฺขชิตุํ อสกกุณฺเวยฺยตาย ปณฺจ หาเปตฺวา ภิกษุณี อญฺเฐว
โหนตฺติ เวทิตพฺพานิ ฯ

เมื่อเป็นอย่างนี้ ท่านผู้พึงทราบว่ารุดงค์สำหรับนางภิกษุณี มี ๘ เท่านั้น โดย
ลดเสีย ๕ ข้อ เพราะเธอไม่อาจเพื่อจะรักษาไว้ได้ ฯ

ยถาตุเตสุ ปน จเปตวา เตจวีริกงคํ เสธานี ทวาทส สามณเณรานิ
 สตต สิกขมานา สามณเณรีนํ เวทิตพฺพานิ ฯ

ก็ในชุดงค์ตามที่กล่าวมาแล้ว เว้น ๓ จีวรวิงคเสียแล้ว เหลืออีก ๑๒ ฟังทราบว่าเป็นชุดงค์สำหรับสามเณร สำหรับนางสิกขมานา และสามเณรี ฟังทราบว่า มีเพียง ๗ ข้อ

อุปาสกอุปาสิกานิ ปน เอกาสนิกงคํ ปตฺตปญฺทิกงคณฺติ อีมานว
 ปฏฺฐีรฺพานิ เจว สกฺกา จ ปริภุญฺชิตฺตุนฺติ เทว ชุตฺตฺกานํติ ฯ

แต่สำหรับอุปาสก กับอุปาสิกา ชุดงค์ ๒ ข้อเหล่านี้ คือ

เอกาสนิกงคํ ปตฺตปญฺทิกงคํ เทนํ สมคฺวรและอาจะรักษาได้ เหตุนี้
 จึงมีเพียง ๒

เอวํ พฺยาสโต เทวจตฺตฺวาพิส โหนฺตํติ

ตามที่ได้อธิบายมานี้ ฟังทราบว่า โดยพิสดารชุดงค์ รวมเป็น ๔๒ ข้อ ฉะนั้นแล

จบ ชุดงค์ ๑๓ ข้อ

พิมพ์ที่ ร.พ. วัฒนกิจพาณิชย์ ๘๕๘ ถนนอรุณอมรินทร์ กรุงเทพฯ
นายช้อย เราประจางค์ พิมพ์และโฆษณา ๒๕๔๑

ณ วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

[illegible]

ผู้สนใจเชิญติดต่อได้ที่สำนักงานอธิการมหาวิทยาลัย คณะ ๗ วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร ได้ทุกวัน

กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐ โทร. ๔๑๑๔๕๔๖